

riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIII. ÉVF. (543.) SZÁM – 2014. OKTÓBER 10.

Nem vagyunk bezárva
a nemzetállamba **HÁTTÉR**

Ismeretlen ismerős:
a sclerosis multiplex **RIPORT**

A Monarchia
és a kivándorlás **HISTÓRIA**

Kolozsvár, Válaszút, Bukarest

Orbán avatott

MOLNÁR FERENC

LILOM

külvárosi legenda

MAGYAR SZIGLÉTI SZÍNHÁZ
2014-2015

Szereplők:
KARDOS M. ROBERT, TASNÁDI-SÁHY NOÉMI, TÓTH TÜNDE, SZOTYORI JÓZSEF, HUNYADI ISTVÁN,
MELEG VILMOS, FODOR RÉKA, MAGYARI IZABELLA, HAJDU GÉZA, ABABI CSILLA, CSATLÓS LORÁNT,
DOBOS IMRE, IFJ. KOVÁCS LEVENTE, KISS CSABA, KOCSIS GYULA

Súgó: KÖRNER ANNA / Ügyelő: JOÓ EMÍLIA / Diszlet, jelmez: FLORINA BELLINDA VASILATOS
Zene: HORVÁTH KÁROLY / Dramaturg: DERZSI PÁLMA / Rendezőasszisztens: CZVIKKER KATALIN
RENDEZŐ: SZIKRÁVANDS

tartalom

HETI MÉRLEG

4–6 A hét hírei

Szűcs László: Vacsoracsata

HÁTTÉR

7–9 Nem vagyunk bezárva a nemzetállamba – Cristian Pârvulescu, Emil Hurezeanu, Luca Niculescu és Kelemen Hunor vitája az autonómiáról

INTERJÚ

10–11 Cseke Péter Tamás: Mit ajánlanak az esélyesek? – Victor Ponta és Klaus Iohannis választási programja

RIPORT

12–13 Kustán Magyarai Attila: Orbán vizit láthatatlan tüntetőkkel

INTERJÚ

14–15 Cseke Péter Tamás: „Működő valóságra” épül az autonómiatervezet – Márton Árpád képviselő

HISTÓRIA

16–18 Szilágyi Aladár: A Monarchia jónéven vette a kivándorlást – Dr. Gyáni Gábor egyetemi tanár

TÉKA

19 Parászka Boróka: Nosztalgiaújr – Papp Attila Zsolt Vízimozi című kötetéről

RIPORT

20–23 Tasnádi Sály Péter: Egy ismeretlen ismerős, a sclerosis multiplex

THALIA

24–25 Tasnádi Sály Péter: Röviddrámákról röviden

MOZIMUSTRA

26 Kustán Magyarai Attila: A mozizás novellái

CÍMLAPPOTÓ:
KUSTÁN MAGYARI ATTILA

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIII. ÉVF. 39. (543.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZŰCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

MUNKATÁRSAK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER,
BORSI BALÁZS

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN
SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT
ÁLLANDÓ SZERZŐK: GÁL MÁRIA,
KŐRÖSSI P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI
FERENC, SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY
ISTVÁN, VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL
DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT
ÜGYVEZETŐ IGAGZGATÓ: BÉRES ATTILA
ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),
MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.

MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA
RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA
RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADAI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **A szavazócédula első helyére** került Kelemen Hunor, az RMDSZ államfőjelöltje a Központi Választási Irodánál tartott sorshúzáson. A további sorrend: Klaus Iohannis (ACL), Dan Diaconescu (PP-DD), Victor Ponta (PSD), William Brânza (Román Ökológus Párt), Elena Udrea (PMP), Mirela Mănescu (Prodemo), Teodor Meleșcanu (független), Gheorghe Funar (független), Szilágyi Zsolt (EMNP), Monica Macovei (független), Constantin Rotaru (Szocialista Alternatíva Pártja), Corneliu Vadim Tudor (PRM) és Călin Popescu Tăriceanu (független).

■ **Nem indul bűnvádi eljárás** Robert Turcescu ellen, amiért felfedte, hogy állítólag a katonai hírszerzésnek dolgozott korábban, tikos állományban – közölte a legfőbb ügyész. Tiberiu Nițu szerint azért nem foglalkozik a vádhatóság az ügygel, mert az újságíró állítólagos beismert vallomása nem veszélyezteti a nemzetbiztonságot. Korábban Ilie Năstase szenátor petícióban szólította fel a főügyészséget, vizsgálja meg, hogy Turcescu cselekedete a büntető törvénykönyv hatálya alá esik-e. Az újságíró kész bíróság elé állni.

■ **Jeszzenszky Géza** október 31. hatállyal távozik posztjáról. Magyarország oslói nagykövete arra hivatkozva kérte felmentését, hogy egy könyvön szeretne dolgozni, de elhatározásában szerepet játszott az is, hogy folyamatosan magyarázkodnia kellett a Norvég Alapokat kezelő magyar civilszervezetek elleni hatósági vegzálás miatt. A volt külügyminiszter 2011-óta képviseli Magyarországot Oslóban, ahol korábban egy, a romákat érintő tanulmánya miatt bíralták.

Jöhetnek a helyi zászlók

A szenátus 83 támogató szavazattal elfogadta azt a törvénykezdeményezést, amely értelmében a területi közigazgatási egységek – községek, városok, megyék – tanácsa dönthet a saját zászló használatának kérdésében. A tervezet továbbá azt is előírja, hogy a zászlókon szerepelhet a helyi címer, valamint a közigazgatási egység neve is, ez utóbbi a nemzeti kisebbségek nyelvén is használható ott, ahol az említett közösség eléri a húsz százalékos méretet. „A helyi önrendelkezés szempontjából azért fontos ez az intézkedés, mert a közösség identitásának kifejezéséhez szorosan hozzátartozik a helyi szimbólumok használata is” – emelte ki Klárik László Attila, az RMDSZ szenátora, a Közigazgatási Bizottság tagja. A szenátor elmondta, a háromszéki önkormányzatoknak számtalan problémája származott abból, hogy a prefektusok megtámadták azokat a tanácshatározatokat, amelyekkel elfogadták a helyi zászlóhasználatot. „Ezért akartuk azt, hogy ugyanaz az előírás vonatkozzon Székelyföldre, mint Románia más régióira” – hangsúlyozta Klárik László Attila. A „zászlóvitáknak” ezzel azonban még nincs vége, mert a kérdésben a képviselőházé a döntő szó.

Terebélyesedő Microsoft-botrány

Egy névtelen tanú szerint Victor Ponta jelenlegi és a börtönből nemrégiben szabadult Adrian Năstase volt miniszterelnök (fotó) is érintett abban a korrupciós botrányban, amelyben kilenc volt miniszter ellen indítana bűnvádi eljárást a korrupcióellenes ügyészség (DNA).

A vádhatóság szerint az iskolai Microsoft-licenckre 2004-ben kifizetett 54 millió dollárból 20 millió a nagyszabású közbeszerzés jóváhagyásában és lebonyolításában érintett minisztériumi döntéshozókhoz vándorolt. A Năstase-kormány (2000-2004) volt minisztereit azzal gyanúsítják, hogy csúszópénzt kértek és kaptak annak fejében, hogy a megrendelést a Fujitsu Siemens Computers kapja meg, annak ellenére, hogy a

cég korábban nem forgalmazott oktatási szoftvereket. A DNA azt állítja, hogy a 2004-es keretszerződés megkötésekor eltérítették a Microsoft által felajánlott 47 százalékos árengedményt, amiből a korrupciós ügylet haszonélvezőinek fizettek „jutalékok”.

A főügyészség kérte a gyanúsított miniszterek mentelmi jogának megvonását az illetékes intézményektől. A kérelemhez bizonyítékokat, többek között tanúvallomásokat is csatolt. Az egyik tanú a Mediafax szerint azt állítja, hogy 2004-ben, a Năstase-kormány idején az akkoriban a miniszterelnök ellenőrző testületét vezető Victor Ponta is sikerült megvesztegetnie az ügy egyik kulcsfigurájának, a Fujitsu Siemens Computers vezetőjének, Claudiu Floricának. A tanú szerint a jelenlegi miniszterelnök nem csúszópénzt kapott, hanem szolgáltatásaiért cserében a cég Fujitsu számítógépekkel szerelte fel a Szociáldemokrata Párt ifjúsági szervezetének székházát.

Első fokon veszített Izsák Balázs

Elutasította a bukaresti táblabíróság a Székely Nemzeti Tanács (SZNT) elnökének a román miniszterelnök és államfő ellen emelt diszkriminációs panaszát: Izsák Balázs azt sérelmezte, hogy a román vezetők kizárták neveztek egy magyar többségű régió létrehozását

Romániában. A panasszal egy évvel ezelőtt Izsák először az Országos Diszkriminációellenes Tanácshoz fordult (CNCD). A CNCD úgy ítélte meg, a román vezetőknek egy magyar többségű régiót kizáró kijelentései nem lépték túl a szabad véleménynyilvánítás határait és nem minősíthetők a magyar nemzetiségű személyek elleni izgatásnak. E határozat, és több magas rangú politikus ellen emelt panaszt a táblabírósnál az SZNT elnöke. Izsák Balázs beadványában rámutatott: Traian Băsescu államfő, Victor Ponta miniszterelnök, Crin Antonescu akkori szenátusi elnök és Liviu Dragnea közgazgatási miniszterelnök-helyettes súlyosan diszkriminálta a magyarságot, amikor a régiók kialakításáról szóló közvitában kizártnak nevezték Székelyföld önálló közigazgatási régióként való elismerését. Ezzel szerinte azt állították, hogy Románia magyar nemzetiségű polgárait „anyanyelvük és magyar nemzeti önazonosságuk alkalmatlanná teszi arra, hogy az általuk lakott terület igazgatását ellássák”. A bukaresti táblabíróság első fokú ítéletében megalapozatlannak találta és elutasította Izsák Balázs beadványát. A döntés nem jogerős.

Szigorú bírálat Washingtonból

Keményen bírálta Victoria Nuland európai ügyekért fele-

lős amerikai külügyi államtitkár-helyettes (fotó) a közép-európai politikusokat, akik „éjjel a NATO 5. cikkelyével takarózva nyugodtan alszanak”, nappal pedig korlátozzák a sajtót és a civil társadalmat, oltalmuk alá veszik a korrupt parlamenti képviselőket és az illiberális államot építik.

Az amerikai diplomata nem nevezett néven senkit, de általános vélekedés szerint egyértelműen Orbán Viktor-nak üzent. Román megfigyelők szerint Nuland a magyar miniszterelnök mellett Victor Ponta román kormányfőre is utalt. Ezt támasztja alá a román hírportál szerint, hogy az államtitkár-helyettes Kelet-Európa rákfenéjének nevezte a korrupciót és a demokratizálódás visszaesését.

Nuland egy washingtoni agytröszt, az Európai Politikai Elemző Központban (CEPA) beszélt arról, hogy Közép-Európa ismét az „értékeink” megvédéséért folytatott háború frontvonalában áll, és szerinte ezt a harcot kívül és belül is meg kell vívni.

Az amerikai diplomata azt követően bírálta áttételesen a magyar kormányt, hogy szeptember 23-án Barack Obama amerikai elnök név szerint is említette Magyarországot azon államok között, amelyek megpróbálják megfélemlíteni a civil szervezeteket. Hasonló bírálatot fogalmazott meg Bill Clinton korábbi amerikai elnök is.

vezércikk

SZÜCS LÁSZLÓ

Vacsoracsata

Orbán Viktor látogatása fűszerezte a múlt héten Romániában az elnökválasztási kampány nyitányát. Őnmagában az, hogy a miniszterelnök Kolozsváron átad egy magyar közpénzen felújított szakiskolai épületet, nem hozza lázba a médiát, sőt, igazából nem is tesz szükségessé ilyen magas rangú látogatást. Ahogy az sem magyarázza jobban az útját, hogy később kiruccant Válaszútra is, hogy a szörványkollégium menzáján a szakácsnőkkel folytatott rövid konzultációt követően megebédeljen. Vajon Orbán mesélt-e ott nekik nemzetpolitikai főstratégiájának a szörványt felszámolni, elköltöztetni szándékozó tervéről? Jobb esetben ezzel a gesztussal jelezte, hogy nem ért egyet Szász Jenő elképzelésével.

Amúgy Orbán Kolozsváron is felkereste a konyhát, megtekintette a mosogatót, csak az ellene demonstráló fiatalokat nem láthatta, köszönhetően a szervezők és a román csendőrök kettős sorfalának. No de ugyanúgy nem láthatta pártjának, a Fidesznek európai parlamenti képviselőjét, akit pedig nem takartak el, ő maga került el tündetőleg Kolozsvárt. Feltehetően nem akart beülni a kollégium iskolapadjába Orbán és Kató Béla püspök mellé, hogy onnan hallgassa ő is Kelemen Hunor szavait. Úgy látszik, Tőkés László már nem akar tanulni, ő inkább pereskedik.

Ebéd után aztán eljön a vacsora ideje, s ez kínálta a nap meglepetését. Ugyanis még tartott a láthatatlan tüntetőkkel zajló avatás, amikor közölték: Orbán Viktort vacsorára várja a fővárosba Traian Băsescu. Szigorúan, mint magánszemélyt, tán az sem kizárt, hogy erre való tekintettel maga ütött össze valamit a rezidencia konyháján, hogy jóllakassa egykori tusványosi vitapartnerét.

Ismerve a mandátuma utolsó heteiben is aktívan taktikázó román államfőt, kötve hiszem, hogy csak a közös estebéd kedvéért szervezte meg a találkozót. Ráadásul még csak egy kis információ morzsa sem hullott le az asztalról, márpedig tapasztalataink szerint a semmiről a politikusok egész hosszan tudnak beszélni, ahogy az érdemi dolgokról mélyen hallgatni, szót terelni.

Hogy Elena Udreának lobbizott volna magyar vokokért Băsescu, cserébe az RMDSZ autonómia-csomagjának elfogadásáért? Egy ilyen értelmetlen üzlet felvetésénél garantáltan több esze van. De vajon milyen érdekezésség ülteti egy asztalhoz ezt a két embert? Hosszú évek óta tartó küzdelmük a baloldal ellen? Közös fellépés Brüsszel vagy az amerikaiak felé? Kizárt. Esetleg segítheti bármi módon Orbán az Erdélyi magyarok által Băsescu politikai túlélését? Aligha. Azt az egyet még hajlandó lennék elhinni, hogy a két ország válogattottjának bukaresti meccséről, a várható botrányok megelőzéséről diskuráltak.

Feltételezések helyett inkább várjunk, talán a következő hetek fejleményei nyomán – ha alaposan odafigyelünk a hírekre – kikövetkeztethetjük, hogy mi is szerepelt az elnöki vacsora kínálatában. Csak meg ne fekdje a gyomrunkat.

röviden

■ **A magyar kormánypartok támogatottsága volt szeptemberben is a legnagyobb a Századvég szerint. A párt-szövetségre a választókorúak 35 százaléka voksolna, míg a második legerősebbnek mért Jobbikot 13 százalék, a harmadik helyen álló MSZP-t pedig 10 százalék választaná. A Demokratikus Koalíció támogatottsága öt százalék, az LMP-é és az Együtt-PM-é egyaránt 3-3 százalék. A kormánypartok előnye a biztos szavazók körében is egyértelmű, ebben a szegmensben 54 százalék szavazna a Fidesz-KDNP-re, 17 százalék a Jobbikra, 15 százalék az MSZP-re.**

■ **A leköszönő jobbközép kormánykoalíció határozott fölényrel megnyerte a Lettországon tartott parlamenti választásokat. A három pártból álló koalíció a leadott szavazatok 58 százalékát kapta, így fellelegezhetnek azok, akik attól tartottak, hogy megerősödik az orosz ajkú kisebbség pártja, az ellenzéki Harmónia Központ, és emiatt Lettország baráttá hangra vált Moszkva felé. A Harmónia Központ 23,3 százalékot ért el, hét százalékkal kevesebbet, mint az egy évvel ezelőtti előre hozott választáson.**

■ **A konzervatív Polgárok Bulgária Európai Fejlődésért párt kapta a legtöbb voksot a bulgáriai parlamenti választásokon, de nem szerzett többséget. A szocialisták vereséget szenvedtek. Négy közvélemény-kutató 32-34 százalék közé mérte a Bojko Boriszov volt kormányfő vezette jobboldal eredményét. Ezzel 88-89 mandátumot szerezhet a 240 fős törvényhozásban. A szocialisták 16 százalékot értek el. A török kisebbséget képviselő párt 14,1 százalékot kapott.**

▷ Nem kérnek Kovács Bélából

Betiltotta Kovács Béla jobbkios európai parlamenti képviselő beregszászi irodájának működését a hatályos ukrán törvények megsértése miatt a kárpátaljai körzeti adminisztratív bíróság – adták hírül a kárpátaljai hírportálok. Kovács Béla irodája előtt többször is tüntettek a szélsőjobb Szvoboda tagjai A Kárpátalja megyei ügyészség szeptember elején nyújtott be keresetet a kárpátaljai körzeti adminisztratív bírósághoz, amelyben azt kérte a taláros testülettől, hogy szüntesse meg Kovács Béla jótékonyági alapítványként bejegyzett képviselői irodájának működését Beregszászon. Indítványát a vádhatóság azzal indokolta, hogy a jobbkios EP-képviselő beavatkozik Ukrajna belügyeibe, és szeparatista tevékenységet folytat Kárpátalján. Az ügyészség keresetében azt is állította, hogy az EP-képviselő beregszászi irodája megsérti Ukrajna hatályos törvényeit, mivel nem a hivatalos bejegyzési okmányban megjelölt címen található. A vádhatóság megállapította továbbá, hogy a fogadóirodát működtető jótékonyági alapítvány 2013–2014-ben nem nyújtott be pénzügyi beszámolót az adóhatóságnak, és nem készített adóbevallást, amivel ugyancsak törvénysértést követett el.

Jó is, rossz is az oktatásról

Románának be kell fektetnie az oktatásba, tekintettel arra, hogy – bár vannak kitűnő eredmények is – a lakosság 15-20 százaléka nem rendelkezik alapfokú tanulmányokkal, vagyis nem végezte el az általános iskolát – nyilatkozta Bukarestben a Világbank romániai igazgatója, Elisabetta Capannelli. A Marosvásárhelyi Rádió beszámolója szerint

Capannelli elmondta, bár egyes területeken remekel az ország – például az idegennyelv oktatása terén, a befektetők öröme – van, ahol gyengén teljesítenek, így például matematikából a PISA-teszt szerint. Ugyanakkor bemutattak egy százas jegyzéket, amelyen három román és nyolc magyar szerepel, amelyet a közép-európai régió világszínvonalú feltalálói állítottak össze a többi között a Google-lel, a Visegrádi Alappal és a Financial Times napilappal együttműködve. A Google közleménye szerint ezzel a teljesítménnyel Magyarország a New Europe 100 elnevezésű régiós lista negyedik helyén áll, a legtöbb innovátort Lengyelország adta, a százas listán 28-an lengyelek. Romániából Ionuț Alexandru Budișteanu feltaláló, Paul-Andre Bran, a Biblionet program menedzsere és Cristian Botan, a jobs.gov.ro portál létrehozója szerepel a listán.

A csökkenő kőolajárak okai

A hazai üzemanyagárakat is mozgató Brent kőolaj hordónkénti ára 93 dollár alatt van a nemzetközi tőzsdén, amire több mint két éve nem volt példa.

A júniusi 115 dolláros szintről már 20 százalékos az esés.

Az Investor összegyűjtötte, hogy az utóbbi hetekben-hónapokban mind a kínálati oldal, mind a keresleti oldal szempontjából milyen tényezők járultak hozzá a jelentős ár-csökkenéshez. Hong-Kongban komoly tüntetések vannak a vezetéssel szemben, ami kihathat a későbbi növekedési potenciálra, így az olaj iránti keresletre is.

Az Oroszországgal, Ukrajnával, valamint az EU-s szankciókkal kapcsolatos hírek szintén sem tesznek jót a környező országok gazdaságainak, visszafoghatják a növekedést, így az olaj iránti keresletet is. Az utóbbi napokban nem csak az EU-ból érkező makroadatokat mutatnak gyengülést, hanem a kínai, és a japán adatok sem festenek a fényesen.

Közben Észak-Amerikában továbbra is tombol a palagázforradalom, ami tartósan lefelé szoríthatja az olajárakat. Befolyásoló az olaj szempontjából a csúcson levő a líbiai kitermelés is, ami a kínálatot növeli. Emellett a dollár az elmúlt hónapokban keményen erősödni kezdett, az elmúlt öt hónapban az euróval szemben 10,7%-kal értékelődött fel, s ez ugyancsak lefelé szorítja az olaj árát.

Nem vagyunk bezárva a nemzetállamba

Néhány nappal a csíkszeredai kampánykezdés után Bukarestben is bemutatta államelnöki programját KELEMEN HUNOR, az RMDSZ jelöltje. Akadémiai környezetben, a Politikatudományi és Közigazgatási Egyetemen (SNSPA) a politikust CRISTIAN PÂRVULESCU politológus, EMIL HUREZEANU politikai elemző és LUCA NICULESCU újságíró, a Radio France Internationale munkatársa kérdezte. A szeptember 29-i vita rövidített, szerkesztett változatát szemléljük.

Cristian Pârvulescu: Ez az első olyan vita, amelyet Kelemen Hunor államelnök-jelöltként az akadémiai szférában kezdeményez. Az RMDSZ és a Kelemen Hunor által képviselt ügyek a román társadalomban rendkívül vitatottak. Ráadásul Európa-szerre a kisebbségek ügye ma hullámokat vet. Azt hiszem, hogy a politikatudományi tanszéken nincs helye a sztereotípiáknak, világosan kell látnunk az RMDSZ szándékait. A Szövetség javaslatai egy szélesebb társadalmi párbeszéd alapjait jelenthetik a jövőben. Nemrég Skóciában – a nemzeti oldal sikereként – népszavazás volt a függetlenségről. Spanyolországban viszont alkotmányellenesnek minősítették a katalán különválásra vonatkozó népszavazást. Romániában mellőzhetjük a hasonló kérdéseket? Kérhetjük az RMDSZ-t, hogy ne vigye be az autonómia ügyét az államelnöki kampányba? Azt hiszem, hogy nem, megfelelő az idő ahhoz, hogy tárgyaljunk minderről.

Kelemen Hunor: Köszönöm Pârvulescu úrnak a vita lehetőségét, és azt, hogy itt lehetünk. A mi szándékunk az, hogy akadémiai keretek között, szakértőkkel folytassunk párbeszédet mindarról, ami Románia számára fontos, nem csak a kampányban, hanem azon túl is. Mert ezek az ország, és a románok számára is fontos felvetések. Amikor erről beszélünk, nehéz csak racionális szempontokat figyelembe venni.

Luca Niculescu, Kelemen Hunor, Cristian Pârvulescu és Emil Hurezeanu a Politikatudományi Egyetemen

Nem lehet megtiltani a következő nemzedékeknek, hogy más megoldásokat keressenek, mint amilyeneket a rendszerváltás utáni törvénykezés megfogalmazott

Erős érzelmek kötődnek ezekhez az ügyekhez. Ha volt hibánk az elmúlt 25 évben, akkor az az volt, hogy nem szerveztünk hasonló vitákat gyakrabban. A kampányban országos programot szeretnénk bemutatni. 1990 után a román társadalom nagyon fontos céljai és problémái fogalmazódtak meg, demokratikus intézményeket, jogállamiságot kívántunk létrehozni, a piacgazdaság kialakításán dolgoztunk. Mindezek létrejöttek, de nem működnek tökéletesen, 24 év után változásra van szükség. Az általunk támogatott észak-atlanti integráció révén Románia fontos szereplője a térség biztonságpolitikájának. Látnunk kell azonban, hogy az uniós csatlakozás után nincsenek fontos nemzeti céljaink, országos program nélkül maradtunk. Nincs olyan ügy, amelyet az ország többsége támogatni tudna, ezzel kapcsolatban konszenzust keresne. Most kell eldöntenünk, hogy milyen Romániát akarunk a továbbiakban. Hiszek egy erős Romániában, amit elismernek a térségben, és az Európai Unióban. A jogi feltételek megteremtése mellett az ország állampolgárainak a mentalitása is változnia kell ahhoz, hogy erős országgá váljunk. És ha már az állampolgárnál tartunk:

szükség van arra, hogy az állam intézményei tiszteljék az állam polgárait. Hiába várunk el tiszteletet és együttműködést az állami intézmények felé, ha nem adunk cserébe tiszteletet, és nem kínálunk együttműködést. Ebben a kampányban erről szeretnénk beszélni a legtöbbit, mert minden az állampolgárra, a családra, a közösségre épül. 2015-2016-ban új alkotmányra van szükség, ez a legnagyobb törvényhozói kihívás. A jelenlegi alkotmány működőképes, de őrzi az 1991-92-es időszak bélyegét. Nem lehet megtiltani a következő nemzedékeknek, hogy más megoldásokat keressenek, mint amilyeneket a rendszerváltás utáni törvénykezés megfogalmazott. Elkötelezett híve vagyok a regionalizálásnak, az aktuális adminisztrációs felosztás meghaladt, Romániában erős a régiós identitás, és ezt meg kell erősíteni, meg kell őrizzeni. Másik kihívás az, hogy mit kezdjünk az elnöki intézménnyel? Hosszú távon Romániának parlamentáris köztársasággá kell válnia. Ez nem azt jelenti, hogy az államelnököt ne választanánk közvetlenül. De az államelnök jogköreit, és a végrehajtó hatalom hatásköreit pontosan el kell különíteni. Mi legyen

a parlamenttel? Egykamarás, két-kamarás parlamentre van szükség? Ez is egy fontos kérdés, amelyre választ kell adnunk. Amikor autonómiáról kezdünk beszélni, mindenki izgatott lesz, és azt kérdezi, hogy mire gondolunk igazából, amikor autonómiát mondunk? Talán azt kellene először leszögeznünk, mire nem gondolunk? Nem gondolunk szeparatizmusra, enklavizációra, önálló államiságra. Cristian Pârvulescu példáira reagálva Skóciában és Katalóniában is más-más a helyzet, mint Romániában. Mi szubszidiratásra, decentralizációra gondolunk, ha autonómiáról beszélünk. Ott, ahol a magyarok többségben élnek, figyelmet fordítunk a nyelvi jogokra, az intézményes megoldásokra, a nemzeti identitásra. Azt hiszem, hogy az identitás megőrzése Európában rendkívül fontos. A romániai magyarok nem akarnak jobban élni, mint a románok, de meg akarják őrizni a nemzeti identitásukat. A kulturális autonómia, a régiós szinten biztosított intézményes keretek: ez teszi lehetővé. Azok az európai államok, amelyek a világháború után megoldották a többség-kisebbség problémáit, prosperáló, stabil országokká váltak. Ahol nem találtak mindenki számára elfogadható megoldást, ott a problémák újra és újra visszatérnek. Amikor kulturális autonómiáról, nyelvi jogokról beszélünk, 1990 óta mindig elmondjuk, hogy a többséggel folytatott párbeszéd révén, együtt a románokkal, a parlamenti demokrácia eszközeivel élve kívánjuk elérni a céljainkat. Nem az utcán, a demokrácia határain kívül keressük a megoldást. Ezért elkerülhetetlen a racionális párbeszéd, amelyhez nagyon sok érünk van. Arról is beszélni kell, hogy mi az Európai Unió jövője középtávon. Vagy erősebbé válik az együttműködés, és létrejön az Európai Egyesült Államok, vagy minden szétesik, ami a második világháború óta épült. Ez a szuverenitás feladását is jelenti: az európai államok Kína, és más globális szereplők piacává válnak. A kérdés az, hogy hogyan nőhet a tagállamok versenyképessége: ha közösen, az Unióban lépnek fel, vagy ha mindenki külön utat keres. Azt hiszem, hogy csak együtt, és erős uniós politikával maradhatunk versenyben a

Az autonómia-tervről nem egyeztettünk magyarországi politikusokkal, mint ahogy nem egyeztettünk moszkvaiakkal sem. Mi a román többséggel próbálunk párbeszédet folytatni

többi nagyon fontos és erős hatalom, az USA, Kína, Oroszország, Latin-Amerika mellett. Románia és Moldávia viszonyáról el kell mondanom: a két ország viszonya lesz a következő évek legfontosabb kérdése, mert ez érzelmileg mindenkit nagyon érint. Azt hiszem, ha a Prut két partján élők együtt akarnak élni, akkor ez meg fog történni. Később vagy hamarabb, de bekövetkezik. A kérdés csak az, hogy hogyan és milyen módon? Ha Moldávia elfogadható ajánlatot kap uniós csatlakozásra, akkor ez egy elfogadható, demokratikus megoldás lesz.

Cristian Pârvulescu: A mai Románia létrejöttének két fontos pillanata volt, 1859 és 1918. Mindkét dátumhoz súlyos félreértések kötődnek. Elfelejtettük például, hogy 1859-ben föderális államként jött létre Románia, ezt a hivatalos történetírás hajlamos elhallgatni. Először fejedelemségek egyesülése történt meg, és csak aztán jött létre az egységes nemzetállam, mert akkor az volt az elfogadott állam-modell Európában. 1918. december 1-el kapcsolatban nem hallottam Kelemen Hunort a Gyulafehérvári nyilatkozatról beszélni, de tudom, hogy az RMDSZ diszkurzus gyakorta hivatkozik erre. Érdemes figyelmesen elolvasni a harmadik pontot, amely egyértelmű ígéret bizonyos fokú autonómia biztosítására. Ez lehet, véleményem szerint alapja a föderalizációnak is

Emil Hurezeanu: Pârvulescu úr nagyvonalú akadémiai ívet rajzolt 1859 és 1918 között, de ne feledkezzünk meg arról, hogy a két év-szám között történt még egy s más. Beszéltünk a román fejedelemségek föderális egyesüléséről, az egységes nemzetállam létrejöttéről, de nem beszéltünk például a Duna-menti törekvésekről, arról, hogy Románia és Magyarország egy állami egység részeivé váljanak. Összegezve: az elnök úr erős, tabuk nélküli államot akar. Azt kell mondanom, ez nem lehetséges. Már csak azért sem, mert Ön következetesen és professzionálisan a magyar kisebbséget képviseli, a többség és a kisebbség viszonya itt tabukkal és totemekkel terhelt – hadd parafrázáljam az államelnök-jelölt szlogenjét. Tabuk nélkül lehetetlen politizálni. Például emeljük ki az ön összefoglalójából Moldvát, és helyet-

tesítsük be Erdéllyel... Mi történné, ha így vetnénk fel a kérdést?

Kelemen Hunor: Itt nem áll fenn ez a helyzet.

Emil Hurezeanu: Mondhatjuk azt, hogy ha az emberek akarják, akkor az erdélyiek és a magyarországiak egyesülhetnek?

Kelemen Hunor: Mondom, ez nem az a helyzet.

Emil Hurezeanu: Nem tud el-távolodni a politikai célok hasonlóságitól. Ezek az egyezések a fent jelzett ügyek militáns támogatói számára szerencsések, a hazai szavazókat azonban elriasztják. Úgy mutat be egy autonómia-tervezetet, hogy közben az ukrainai szeparatista törekvésekről beszél, hogy közben ez idézi a skóciai és a katalóniai folyamatokat. Ennek jelentősége van még úgy is, hogy tudjuk, hogyan zárult a skóciai népszavazás. Önnek sokkal pontosabban kell kifejtenie a szándékaikat ahhoz, hogy párbeszéd lehessen azokról. Mert az anyaországot – és ez Magyarország, akárhogy is vesszük – olyan politikus vezeti, aki – hogy is fogalmazzak, meglehetősen szokatlan utat követ. Vitatja az európai intézményeket, értékeket, a liberális demokráciát. Szövetséget köt gazdasági téren, de a politikai értékek terén is Oroszországgal. A belpolitikai támogatottsága ennek az embernek jelentős, és most nem vitatjuk ezt a népszerűsítést – tudjuk, hogyan születik ez az értéktagadó politika révén. Nem tűnik úgy, hogy a megkerülhetetlen regionalizációs terve előterjesztésekor (ezt Ön inkább autonómia-tervnek nevezi, egyértelmű miért) mindezeket figyelembe véve, magyarázatokra szorul? Melyek azok a nehézségek, amelyekkel szembenéz ekkor? Ön ugyanabba a nyomvonalba lépett, mint a szeparatisták. Világ szeparatistái egyesüljete? Hogy tudja kezelni a Donyeck-Barcelona-Edinburgh közötti feszültséget? A Moszkva-Budapest tengelyt? Tabukkal teli térenben politizál, ez nem fullasztó?

Kelemen Hunor: Mindaz, amiről Hurezeanu úr beszél, igaz. Nagyon nehéz örökséggel kell szembenéznünk. Sztereotípiákkal, előítéletekkel küzdünk mindannyian. De ezekről, nem tehetünk mást, beszélnünk kell. És arról is, hogy melyek a saját előíté-

leteink, és melyeket hoztuk magunkkal a kommunista rendszerből, mert a problémák zöme abból az időszakból származik. Meggyőződésem, hogy nincs, és nem lesz ideális pillanat ahhoz, hogy ezeket kibeszéljük. Mi már a kilencvenes években is beszéltünk az autonómiáról, a Tăriceanu kormány idején volt is egy kormányzati kulturális autonómia tervezetünk – ez a parlamentben akadt el. Akkor a Nyugat-Balkán eseményei, a volt jugoszláv tagállamok válsága nehezítette a párbeszédet. Tökéletes pillanatot nem fogunk találni. Ezt kell megérteni, és ahányszor kell, annyiszor mondom el: a mi javaslatunknak semmi köze Moszkvához, a Krímhez, a szeparatistákhoz. Amikor Székelyföldről beszélünk, akkor nagyon sok szempontból nemzeti identitásról, nyelvi kérdésekről beszélünk. De ha ezektől eltekintünk, akkor ez a modell bárhol működik, akár Moldáviában is. Mi történik Magyarországon? Meg kell mondanom Önnek, hogy az autonómia-tervről nem egyeztettünk magyarországi politikusokkal, mint ahogy nem egyeztettünk moszkvaiakkal sem. Mi a román többséggel próbálunk párbeszédet folytatni, amikor csak tehetjük, ezért nem szeretem, és el is határolódom az ukrainai párhuzamtól. Ami a skót

népszavazást illeti: számomra az a fontos tanulság, hogy demokratikus módon hogyan lehet eljutni egy ilyen kérdés rendezéséig. Fontos üzenet, hogy lehetséges az ilyen megoldás. A kérdés az, hogy el tudunk-e szakadni az előítéletektől.

Cristian Pârvolescu: Ön hogy tekint Budapestre? Mit gondol arról, amikor a budapesti kormány az Ön javaslataival ellentétben kevésbé európai és demokratikus javaslatokat tesz? Kényelmetlen ez Önnek? Az első felvetésemkor nem élt a lehetőséggel, hogy Orbán Viktorról beszéljen. Megértem. Zavarja Önt, bátorítja?

Kelemen Hunor: Nem bátorít. Én évente kétszer-háromszor találkozom Orbán Viktorral, ez hagyományosan így volt az eddigi magyar miniszterelnökökkel is. Az utolsó találkozásunkkor nem kérdezett semmit az autonómiáról.

Cristian Pârvolescu: Miről beszéltek?

Kelemen Hunor: Nagyon sok közös programról, a Sapientia egyetemről, amit a magyar állam támogat. Amikor Nyugat felé tekintesz akár Bukarestből, akár Kolozsvárról, Budapest előtted van, nem lehet kikerülni. Nem tekinthetsz el attól, hogy Magyarország szomszédos ál-

lam. Nem érthetek egyet a liberális demokrácia végét hirdető kijelentésekkel. Én azt gondolom, a liberális demokráciának nincs alternatívája, és hiszek benne, minden korrekcióra váró hibájával együtt.

FOTÓ: RMDSZ

Luca Niculescu: Hogyan készülnek az ön által javasolt társadalmi párbeszédre?

Kelemen Hunor: Hosszútávra készülünk. Iașitól Konstancán át Temesvárig el szeretnék jutni, és minden egyes alkalommal türelemmel el szeretném mondani a mi álláspontunkat. Emlékezzenek vissza arra, hogy 1990-ben egyetlen kétnyelvű marosvásárhelyi felirat hova vezetett. Azóta a mentalitás nagyon sokat változott. Ha ma türelmesen érvelve elmondasz valamit, az emberek elfogadják. Azóta csatlakoztunk az Unióhoz, a hazai románok is Európa szerte dolgoznak, utaznak. Vannak barátaim, akik Dél-Tirolban élnek, és nincs semmi ellenvetésük azzal kapcsolatban, hogy mi is valami ilyesmit szeretnénk. Nem vagyunk bezárva a nemzetállamba.

Mi a román többséggel próbálunk párbeszédet folytatni, amikor csak tehetjük, ezért nem szeretem, és el is határolódom az ukrainai párhuzamtól

PARÁSZKA BORÓKA FORDÍTÁSA

(A beszélgetés bővebb változatát az Erdélyi Riport megújult weboldalán olvashatják.)

Mit ajánlanak az esélyesek?

CSEKE PÉTER TAMÁS kollégánknak volt türelme végigolvasni a romániai elnökválasztás két legesélyesebb jelöltje, Victor Ponta és Klaus Iohannis választási programját. Csalódnia kellett.

Ugyanígy csalódnia kell annak az erdélyi magyarnak, romának vagy akár szásznak, aki elolvassa a romániai elnökválasztás két legesélyesebb jelöltjének programját. Viktor Ponta szociáldemokrata kormányfő és a Keresztény-liberális Szövetség (ACL) által indított Klaus Iohannis még csak meg sem említi a kampánya alapjául szolgáló dokumentumban, hogy Romániában nemzeti kisebbségek is élnek.

„Románságukra büszke polgárok” Romániája A miniszterelnök 37 oldalas, nyolc fejezetre tagolt választási programjában nincs nyoma annak, hogy a jelölt a magyarok szavazatára is számít. Sőt a dokumentum címe és egyben fő üzenete, *A románok Nagy Egyesülése* a magyar választóra inkább riasztóan hat. Victor Ponta célja ugyanis megvalósítani mandátuma alatt a románok második „Nagy Egyesülését” Románia és Erdély 1918-as egyesülésének 2018-ban ünnepezt, szá-

Ponta álma, hogy elnök legyen az 1918-as egyesülés centenáriumán

Ponta ambíciózus tervei szerint mandátuma idején az ország gazdasági növekedése évi 3 százalékos lesz, és Románia közvetkező öt évben csatlakozik az euró-övezethez

zadik évfordulóján. Ez az egyesülés nyilván szimbolikus: a jelölt a Traian Bănescu jelenlegi államfő megosztó politikája miatti törésvonalakat szeretné megszüntetni a román társadalomban. Ehhez kér segítséget a választóktól, akik szerint „etnikumtól függetlenül” mindannyian románok, a törvény előtt egyenlő polgárok. A szimbolikus üzeneten túl Ponta Moldova Köztársaság uniós csatlakozása révén látja megvalósulni a románok egyesülését, reményei szerint ez a lépés még a mandátuma idején megtörténik.

A „korszerű, erős és egységes” Romániát a szociáldemokrata jelölt

tíz célkitűzés teljesítése révén szeretné megvalósítani. A legfontosabbnak azt tartja, hogy a szerinte megosztó elődjével szemben békéltető, konszenzuskereső államfő legyen. Ezért intézményesítené a társadalmi dialógust, és párbeszédet indítana az alkotmány és a választási törvény módosításáról, a decentralizációról, illetve Románia gazdaságfejlesztéséről a következő húsz évben. Ponta célul tűzi ki a szegénység felszámolását, ezért az ország gazdasági növekedésével keletkező erőforrásokat a gazdag és a szegény rétegek közötti szakadék megszüntetésére fordítaná. Szerinte ugyanis kormányfőként már bebizonyította, hogy a gazdasági fejlődés nem zárja ki az elesettebb társadalmi kategóriák felzárkóztatását. Akár cinizmusnak is tekinthetnénk, hogy Victor Ponta növelné a korrupcióellenes küzdelem hatékonyságát. Közismert ugyanis, hogy miniszterelnöki mandátuma alatt többször indított támadást a „Traian Bănescunak alárendelt” korrupcióellenes ügyészség ellen, és pártjának vagy a szövetségeseinek több jeles politikusa került időközben börtönbe. Némi bosszúvágyról árulkodik ugyanakkor, hogy a korrupcióellenes küzdelmet elsősorban azokra terjesztené ki, akik „az elmúlt tíz évben (vagyis a jelenlegi elnök mandátuma alatt) védettséget élveztek az igazságszolgáltatással szemben”. Kitér arra is, hogy a „Kelet-Európa kistigrisévé”

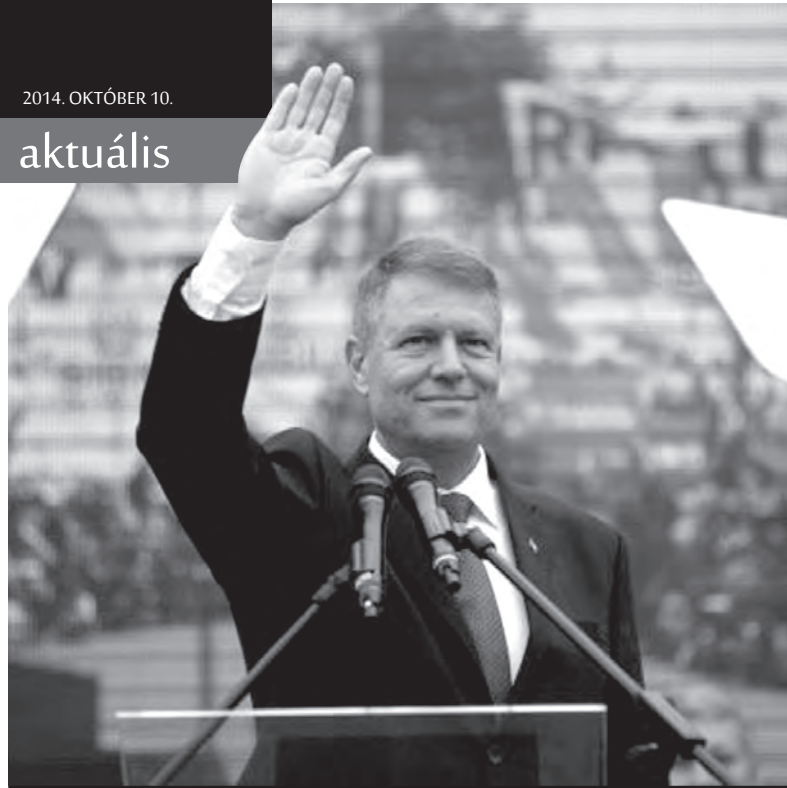
Milyen Romániát szeretne Kelemen Hunor?

Az RMDSZ államfőjelöltje, Kelemen Hunor konkrét választási programot ugyan nem tett közzé, ám az elmúlt napokban több román lapnak is adott interjút arról, hogy milyennek szeretné látni Romániát a következő öt évben. A *Dilema Veche* hetilapnak többek közt arról beszélt, hogy az államfőnek kiegyensúlyozott vezetőnek, az emberek képviselőjének kell lennie. Arra a kérdésre, hogy melyik az a három megvalósítás, amelyre a mandátuma végén büszke lenne, a jelölt elmondta: elsősorban az oktatásnak, az egészségügynek és a társadalmi szolidaritásnak szentelne nagyobb figyelmet. Másodsorban olyan elnök lenne, aki központi szinten képviselni tudja az ország különböző régióinak érdekeit. Arra összpontosítana, hogy Románia a stabilitás és az állampolgárok biztonságának modellje lehessen az Európai Unióban. Harmadsorban következtetnéssé és kiegyensúlyozottabbá tenné az ország külpolitikáját, hogy Románia olyan tiszteletet vívjon ki nemzetközi szinten, amelyet súlyának, értékeinek megfelelően megérdemel. Arra a kérdésre, hogy milyen lépéseket tekintene hibának a mandátuma alatt, Kelemen kifejtette: a mindenkor államfőnek az a legnagyobb tévedése, ha hideden hagyják a helyi közösségek igényei, az állampolgárok érdekei. „Ez a hiba akkor fordul elő, ha az elnöki hivatalból nézve teljesen másképp fest a társadalmi valóság, mint mondjuk Cîmpulung Muscelben” – magyarázta.

változtatná Romániát gazdasági téren. Ezt az erőteljes ütemben növekedő iparra és az energiaszektorra, illetve a mezőgazdaság húzóágazatára, a gabonatermesztésre támaszkodva kíván elérni. Ambíciózus tervei szerint mandátuma idején az ország gazdasági növekedése évi 3 százalékos lesz, és Románia közvetkező öt évben csatlakozik az euróövezethez. A jelölt szerint az állam számára az körül meg leginkább, ha az oktatásba és a fiatalok támogatására fordítja a legtöbbet. Kiemeltnek tekinti az egészségügyi szolgáltatások korszerűsítését, új kórházakat építtetne, növelné az orvosok fizetését, és kiterjesztené a rohammentő-szolgálatot (SMURD) Moldova Köztársaság területére is. Arra már nem tér ki, hogy ezt államfőként milyen hatáskörökkel, és főként milyen forrásokból tudja elérni. Ponta szerint a nemzetbiztonságot a jogállam erősítése, a korrupció visszaszorítása és a közigazgatás korszerűsítése alapozza meg. Emellett gondosodna arról, hogy a hadsereg „megfelelő értékű” finanszírozást kapjon. A jelölt nagy gondot fordítana Románia digitalizására, az információs technológia kiterjesztésére a közintézményekben. Végezetül visszatér programja fő üzenetéhez: szerinte Románia külpolitikájának is az kell legyen a fő üzenete, hogy az ország polgárai büszkéek a románságukra.

Klaus Iohannis ugyan nem szól a kisebbségekről, azért a német munkaszellemmel kampányol

Iohannis egy tíz évre szóló fenntartható fejlesztési terv kidolgozását szorgalmazza, és teljes mértékben átalakítaná az uniós alapok lehívásának romániai rendszerét

„A jól végzett munka” Romániája

Az ellenjelöltjénél jóval hosszabb, 58 oldalas választási programja szerint Klaus Iohannis „a jól végzett munka országává” változtatná Romániát. Ezzel a szász származású jelölt nem titkoltan a német alaposágra, megbízhatóságra utal. Programja elsősorban abban különbözik a Pontától, hogy nem a román nemzeti érzelmekre apellál, hanem a társadalmi jólét, az ütőképes gazdaság megteremtésével kecsegteti a választókat. Ezért Iohannis kampányának 11 fejezetre tagolt alapidokumentuma voltaképpen szinte kizárólag gazdasági kérdésekkel foglalkozik. Előjáróban Pontához hasonlóan hangsúlyozza, hogy békéltető szerepet szánna az államelnök intézményének, kivonná az elnöki hivatalt a politikai csatározásokból, az állampolgárok érdekeit helyezné előtérbe és az állami intézmények működése fölött örködné. Céljának tekinti ugyanakkor maga is a román nemzeti értékek ápolását, „a román nemzet méltóságérzetének feltámasztását. Ellenjelöltjéhez hasonlóan hatékony korrupcióellenes küzdelmet ígér, ám Pontával ellentétben – aki erről nem tesz említést a programjában – felszámolná az ország erőforrásait elszívó különböző érdekcsoportokat, újra elnyerné az EU döntéshozóinak a Románia iránti bizalmát, szorgalmazná a román jogállamiságot védő és Bukarest által is ratifikált nemzetközi egyezményeket. A külpolitika terén növelné Románia súlyát a NATO-ban és az EU-ban, a nemzetbiztonság érdekében pedig

– Pontához hasonlóan – növelné a hadseregére fordított költségvetési keretet.

A jelölt Románia legnagyobb problémájának az ország EU-n belüli gazdasági leszakadását tekinti. Ezt a szakadékot kívánja „jól végzett munkával” csökkenteni az ország és a többi tagállam között. Ennek érdekében egy tíz évre szóló fenntartható fejlesztési terv kidolgozását szorgalmazza, és teljes mértékben átalakítaná az uniós alapok lehívásának romániai rendszerét. A jelölt szokatlanul hosszan elemzi programjában a hazai oktatás és egészségügy hiányosságait; e két terület korszerűsítése szerinte elengedhetetlen feltétele a gazdasági fejlődésnek is. Iohannis a gazdasági fejlődésnek egy új modelljét ígéri, amely nem az állami költségvetésre, hanem a vállalkozói szellemre, a versenyképesség növelésére támaszkodik. Kulcskérdésnek tartja a termelékenység növelését, amelynek alapja szerinte csakis „a jól végzett munka” lehet. Külön-külön elemzi programjában a mezőgazdaság, az energiaszektor, az IT, a tőkepiac és a gazdaság más területeinek a fejlesztési lehetőségeit. Hangsúlyozza, hogy a külföldi tőke bevonása, egy barátságosabb üzleti környezet kialakítása nélkül a román gazdaság továbbra is egy helyben fog topogni. Iohannis kitér a közigazgatási reform, a régiósítás és a decentralizáció szükségességére is, hosszú távon pedig Románia egyik legnagyobb kihívásának tekinti az ország demográfiai mutatóinak javítását.

Fogadni is lehet a jelöltekre

Közel 100 ezer lejt nyer, aki 100 lejt tesz fel Kelemen Hunor győzelmére az első olyan hazai fogadóirodánál, amelynél a romániai elnökválasztás nyertesére is fogadni lehet. Ha a szerencsejátékos Victor Ponta megválasztására tippel, a 100 lejért csak 125 lejt kap. A fogadóiroda által megállapított szorzók nyilvánvalóan figyelembe veszik a felmérések jóslatait. Így a kormányfő győzelmére fizetnek a legkevesebbet (1,25-ös szorzó), az RMDSZ jelöltjére tippelőknek pedig a legtöbbet (999-es szorzó). A második nagy esélyesnek tartott Klaus Iohannis diadala a befektetett összeg négyeszeresét hozza a szerencsejátékosoknak, Tăriceanu harmincszoros, Elena Udrea győzelme ötvenszeres pénzt fizet. Érdekesség, hogy az online szelvényen a 14 jelölt közül csak 11-nek a neve szerepel. Az Erdélyi Magyar Néppárt (EMNP) jelöltjére, Szilágyi Zsoltra sem lehet fogadni.

Orbán vizit láthatatlan tüntetőkkel

Három tüntetést készítettek elő az Orbán-látogatás alkalmából Kolozsváron, végül egyet tartottak meg, azt is halvány felhozattal. A magyar miniszterelnök felavatta a magyar állam által is támogatott, a Kolozsvári Református Kollégium égisze alatt működő szakiskolát, a demonstrációból pedig semmit nem látott. KUSTÁN MAGYARI ATTILA azt összegezte, mi történt az első erdélyi Orbán-ellenes és Orbán-melletti demonstrációkkal.

Orbán Viktor múlt csütörtökön délután érkezett meg Kolozsvárra, ahol előbb a Sapientia Erdélyi Tudományegyetem vezetését, majd a református püspökséget látogatta meg. Az előbbi helyszínen a sajtó képviselőinek néhány másodpercük volt arra, hogy fotót készítsenek, a szervezők ezt követően arra kérték őket, hagyják el a helyszínt, mire a miniszterelnök és a vezetés közötti beszélgetés véget ért.

Pénteken délelőtt fél tízkor már több tucatnyi ember várta a Kolozsvári Református Kollégium szakiskolájának avatását, a várakozások ellenére pedig sehol nem látszott az a tömeg, amelyet a pro- és kontra-tüntetőik jelentettek volna.

Cicaharc a világhálón Az Orbán Viktor elleni tüntetést olyan kolozsvári román és magyar fiatalok szervezték, aki „szabad civilekként” jelölték meg magukat, és hangsúlyozták, semmilyen szervezet nem áll a hátuk mögött. A szervezés folyamatában felmerült, hogyan centízzék ki azokat az üzeneteket, amelyeket aztán nem cincálhat szét a sajtó egy része, amelyek miatt nem írhatják róluk azt sem, hogy „mindössze” magyarelleness románok ellenérzéséről van szó.

Az Orbán Viktor melletti tüntetés szervezőiről kevesebbet tudni. Míg előbbieket egy adott ponton 600 embert hívtak meg a demonstráció-

Érdeklődők kint, vendégekre váró székek az iskola udvarán

A SZERZŐ FELVÉTELEI

Olyan kolozsvári román és magyar fiatalok szervezték, aki „szabad civilekként” jelölték meg magukat

ójukra, 46-an pedig igent mondtak rá, a miniszterelnök melletti 2300 embert szólítottak meg, akik közül 92-en jelezték, hogy részt vesznek az eseményen. Mielőtt letörölték volna a Facebook-oldalt, megnéztük, kik döntöttek úgy, hogy kiállnak Orbán mellett. Egyikük maga Bethlen Gábor volt, aki bevallása szerint az Erdélyi fejedelemségnél dolgozik, és a Kolozsvári Jezsuita Akadémián végezte tanulmányait, de a történelmi személyiség mellett a Pápai Polgári Kör, a Kézdivásárhely Más Szemmel, a Kovászna Megye Más Szemmel nevű profilok is igent nyomtak.

A két Facebook-esemény hozzájárulását egyértelműen a szélsőjobboldali hangulat uralta. „Reméljük nem dőlnek be a kommunista és/vagy román uszításnak”, – írta valaki, más pátoszos szöveget írt be: „az idő a magyar nemzetnek dolgozik, és a szelek a mi vitorláinkat dagasztják. Azóta a szél is és a tenger is viharosabb lett, de Magyarország és a magyar nemzet nem tévesztette el az irányt, az árbocokat megerősítettük, a vitorlák bírják a szél erejét, és úgy tűnik, a legénység is a helyén van.” Mások azt írták, nem kötelező egyetérteni Orbánnal, de ő adta meg

Az avatás előtt még láthatóak voltak a fiatalok transzparenszei, melyek semmilyen bántó, sértő szöveget nem tartalmaztak

a magyar állampolgárságot, és kiállt az erdélyiek mellett, így „egyenesen abszurd” ellene tüntetni.

A román jobbszél Értesüléseink szerint román szélsőségesek is jelen szerettek volna lenni az eseményen, végül úgy döntöttek, hogy távol maradnak. Az Egyesült Románia Párt elnöke, Bogdan Diaconu azonban feltöltött egy videót, ahol Orbán Viktor az üzenet, ne kövesse el a múlt hibáit, ne támogassa az erdélyi magyarok autonómiatörekvéseit.

A nagy nap A tíz órakor kezdődő eseményre már fél tíz előtt több tucat ember érkezett, s a kapun belül várakoztak. Mivel tüntetőket még nem lehetett látni, megalapozottnak látszott, hogy mindkét fél meggon-
dolhatta magát. Végül befutott egy román fiatalember, akiről tudni lehetett, hogy az Orbán-ellenzők táborába érkezett, így megérdeklődtük tőle, hol vannak a többiek. Elmondta, egy autó állta el a kaput, amelynek udvarán tartják a bannereket, és mivel be kellene zárniuk, egyelőre nem tudnak eljönni. Végül nem kés-
ték le a miniszterelnök érkezését, sikerült előbb hat-nyolc, majd később egy tucatnyi fiatalnak felállnia az iskolával szembeni járdára, hogy a két nagy bannerrel várakozzanak. Mint később megtudtuk, az iskola melletti járdán is álltak az Orbán-ellenes tüntetéshez tartozók, ők azonban inkább lélekben tartottak a transzparenszeket tartó társaikkal.

Amikor a tüntetők felsorakoztak az iskola kapujával szemben, a csendőrök sorfalat álltak eléjük, az avatás szervezői pedig cinikus mo-

Az érkezés pillanata a szakiskola előtt

A hivatást istentől kapjuk, ezt pedig be kell töltenünk „fodrászként, vízszelőként, politikusként, atomfizikusként” (Orbán Viktor)

A szervezők jöttek, mosolyogtak, eltakartak

sollyal az arcukon maguk is beálltak a bannerek elé. A fiatalok egy ízben megkísérelték, hogy előrébb kerüljenek, de nem engedték őket. Amikor aztán egy eléjük álló csendőrautóval végképp tünetkezelték a jelenséget, a tömeg előtt láthatatlanná váltak az „interetnikus feszültség helyett multikulti együttműködést!” és „autonómiát a civil társadalomnak!” feliratú transzparenszek.

A fiatalok utóbb elmondták, elősörban a civil alapítványok megfélemlítése miatt tiltakoznak, illetve fejezik ki szolidaritásukat.

A kapun belül Az ünnepség félórás késéssel kezdődött meg. Székely Árpád, az egyelőre 79 diákot oktató iskola igazgatója, majd Horváth Anna alpolgármester fejezte ki háláját a magyar állam támogatásáért, és az iskola névadó püspöke, Szász Domokos arcképét adta át ajándékként a miniszterelnöknek.

Ezt követően Kató Béla, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke beszélt arról, manapság azt tartják embernek, aki mérnök, orvos, vagy tanár, szakmát tanulni pedig az átlagnál is nehezebb egy magyar fiatalnak.

Orbán Viktor arról beszélt, ez a szakiskola üzenet a múltnak, a má-
nak és a jövőnek. A múltnak azt üze-
ni, igyekezzünk felnőni elődeinkhez,
örökségünkhöz, ahhoz a szellemi-
séghez, ami tündérkertté varázsolta
ezt a vidéket. A jelennek azt üzeni,
hogy Cluj Kolozsvár is –, fogalma-
zott.

Az iskola azt üzeni a jövőnek, –
mondta, hogy élünk és élni akarunk,

és van elég erőnk meg tudásunk a megmaradáshoz, eredményesek, si-
keresek és magabiztosak legyünk. A
lehetetlen nem egy tény, hanem egy
vélemény –, fogalmazott.

Ezt követően összegezte, „mi is
történik most itt velünk”: a kommu-
nista diktatúra által elkobzott, nem-
régiben visszaszolgáltatott ingatlan-
jában az erdélyi református egyház
a magyar anyaország támogatásával
szakiskolát indít Kolozsváron. Or-
bán üdvözölte, hogy ha az elvártnál
és méltányosnál lassabban is, de az
elkobzott javak visszakérülnek jogos
tulajdonosaikhoz és, hogy a magyar
történelmi egyházak nemzetmegtar-
tó szerepükhöz híven kamatoztatják
javaikat.

Az egyházaknak mindig meg-
kell felelniük az idők elvárásainak,
ez pedig ma Erdélyben a szakiskolai
oktatási rendszer kiépítése, fogal-
mazott a miniszterelnök hozzátéve,
az egyetemi rendszer már a fiatalok
rendelkezésére áll.

Kiseb-
teológiai fejtegetésbe
is kezdett: a protestáns értelmezés
szerint, mondta, a hivatást istentől
kapjuk, ezt pedig be kell töltenünk
„fodrászként, vízszelőként, poli-
tikusként, atomfizikusként”. A hi-
vatást nem szakmához, hanem em-
berekhez kell kötni, ma mindenki
hivatást gyakorol, aki felelősségtel-
jesen végzi a munkáját, – mondta.

A beszédet követően Orbán Vi-
ktor felavatta az iskolát, Kató Béla
megáldotta azt, majd a himnusz el-
éneklése után körülnéztek az intéz-
mény termeiben.

A tüntetők ekkor már nem voltak
a helyszínen.

„Működő valóságra” épül az autonómiatervezet

Az RMDSZ autonómiatervezetének közvitára bocsátása óta számos bíráló érte a jogszabályt. Ezek közül néhánnyal CSEKE PÉTER TAMÁS szembesítette a tervezet egyik kidolgozóját, MÁRTON ÁRPÁD képviselőt.

Salat Levente politológus, egyetemi oktató elvi bírálata, hogy a tervezet kidolgozása előtt meg kellett volna próbálni a közvéleményt és a román politika meghatározó szereplőit meggyőzni a székelyföldi önrendelkezés jogosultságáról. Ezt hogyan látja?

Az elmúlt 25 évben sokat beszélünk Székelyföld autonómiájáról és általában az autonómiáról román politikusokkal, véleményformálókkal. Folyamatosan gondot jelentett, hogy soha nem egy konkrét szöveg állt előttünk, hanem általában az autonómiáról szólt a vita, erről a fogalomról pedig mindenki mást gondolt. Annak idején az Erdélyi Magyar Egyeztető Fórum (EMEF) autonómia szakbizottságában is azt szorgalmaztam, hogy előbb a fogalmakat

A Salat Levente által kifogásolt 26 cikkely közül 22 a dél-tiroli törvény átültetése, melyből 15 egy az egyben fordítás, és összesen 4 olyan cikkely van, mely eltér a dél-tirolitól

kellene tisztáznunk, hiszen még a magyar közösségen belül is eltérőek az értelmezések. Ha azonban le van téve az asztalra egy törvény, amely pontosan körülírja ezt a fogalmat, akkor már van, amiről vitatkozni. Emellett a románok számára is egyértelműsítettük: nem akarunk a monetáris politikában, a külpolitikában, védelmi és biztonságpolitikai kérdésekben helyben, Székelyföldön dönteni. Ez segíthet lebontani az autonómiával kapcsolatos román félelmeket.

Salat általánosságban megállapítja: a tervezet az autonómia látszatát próbálja kelteni olyan jogi megoldások révén, amelyeknek egyrészt az elfogadtatása, másrészt a kivitelezése is problematikus. A politológus 26 „problémás” cikkelyt sorolt fel állítása alátámasztására. Mi erre a válasza?

Salat Levente egy elméleti konstrukciót helyez szembe a működő valósággal, hiszen az RMDSZ tör-

vényszervezetének 94 cikkelyéből 83 a dél-tiroli törvény tartalmát veszi át, és ebből pontosan 65 egy az egyben a dél-tiroli szöveg románra való fordítása. A Salat Levente által kifogásolt 26 cikkely közül 22 a dél-tiroli törvény átültetése, melyből 15 egy az egyben fordítás, és összesen 4 olyan cikkely van, mely eltér a dél-tirolitól. Egy ilyen tervezetre azt mondani, hogy nem tartalmazza az autonómiát, működésképtelen és szerkezetileg elhibázott, enyhe túlzás, hiszen a jogszabály nemcsak a dél-tiroli törvény szövegeit őrzi meg, hanem annak szerkezetét is, ugyanis a fejezetek megnevezése és egymásutánisága is egy az egyben a dél-tiroli megnevezések fordítása és azok sorrendjének tiszteletben tartása.

Csak hogy más bírálók – például Székedi Ferenc publicista szerint – a dél-tiroli tervezet nagy részének egy az egyben történő átültetése révén furcsa, esetenként humorosan ható bekezdések kerültek be az RMDSZ szövegébe. A 7. cikkely például a megyék hatáskörei közé sorolja az idegenvezetők és síoktatók működésének szabályozását is, miközben más fontos területek kimaradtak. Dél-Tirolban a síoktatás egy elterjedt szakma, de Székelyföldön?

Éppen ez a hozzáállás bizonyítja a mentalitás váltásának szükségességét. Tudni kell, hogy a dél-tiroli autonómia életbelépésének kezdetektől a régió nem volt egyetlen gazdasági húzóágazata sem. A régió fejletlen volt, mert ugyanúgy, mint a román állam Székelyfölddel kapcsolatban, az olasz állam is gondoskodott arról, hogy Dél-Tirol ne fejlődjön. Mikor megvalósult az autonómiájuk, megvizsgálták, hogy a gazdaság mely területén lehetnek nagyok, és kitűztek maguk elé néhány célt. Egyik ilyen terület a gyümölcsstermesztés mellett a turizmus, ezen belül is a síturizmus fejlesztése volt. Erre álltak rá. A 7-ik cikkelyben felsorolt tevékenységek,

„Az RMDSZ tervezete nem alkotmányellenes”

A Székely Nemzeti Tanács (SZNT) szerint az RMDSZ tervezete azáltal, hogy bizonyos értelmezésben alkotmánymódosítást tesz szükségessé, meghatározatlan időre napolhatja el a jogszabály elfogadását. Izsák Balázs ezzel szemben azt állítja, hogy az SZNT autonómia-státútuma beilleszkedik a román alkotmányos keretek közé, ezért az RMDSZ-nek inkább ezt kellene támogatnia. Erre a felvetésre Márton Árpád kijelentette: személyes véleménye szerint az RMDSZ tervezete nem alkotmányellenes, de lehetne olyan alkotmányt létrehozni, amelybe sokkal inkább beleillene. Azzal kapcsolatban, hogy Izsák szerint az SZNT tervezete az RMDSZ-énél jobban beilleszthető a román alkotmányos keretekbe, Márton felsorolta azoknak az érveit, akik szerint a Szövetség jogszabálya az alaptörvénybe ütközik. Az egyik állítás az, hogy az egységes nemzetállamban nincs helye etnikai alapú területi autonómiának. „Ha ezt az érvet elfogadjuk, akkor az SZNT tervezete éppen olyan alkotmányellenes, mint az RMDSZ-é, hiszen egy magyar többségű terület sajátos autonómiájáról szól” – mondta a képviselő.

A másik ellenérv az, hogy az alkotmány szerint az állam hivatalos nyelve a román, tehát más hivatalos nyelv nem létezik. „Ha ezt elfogadnánk, akkor az SZNT tervezete is ugyanolyan alkotmányellenes, mint az RMDSZ-é, hiszen mindkét tervezet a régióban hivatalossá kívánja tenni a magyar nyelvet” – jegyezte meg a politikus.

A harmadik alkotmányellenességi érv szerint más közösségek szimbólumai nem használhatóak az országban. „Tudtommal nemcsak az RMDSZ tervezete, hanem az SZNT-é is a Székelyföld szimbólumainak használatát is tartalmazza. És még sorolhatnék néhány ilyen ellenérvet” – mondta Márton Árpád.

amelyek közül egyesek nevetségessnek tűnnek, Romániában is léteznek. Mindegyikük gyakorlásához vizsgát kell tenni. A síoktatói tevékenységhez szükséges akkreditációt jelenleg csak Brassóban lehet megszerezni Romániában. Ha pedig Székelyföld turisztikára akarna építeni, miért ne lehetne az autonóm régió sítópont? Köztudott, hogy Székelyföldnek olimpián és világbajnokságokon jelentős eredményeket elérő alpesi sízői, biatlonistái vannak. Ne feledjük, Székelyföldön hat-hét hónapos a tél, és e sportágak üzésére alkalmas vidékei is vannak a régióknak. Bukarestből csak a Prahova völgyéig látnak el, de ezt nem jelenti azt, hogy Székelyföld számára nem lehet fontos az idegenvezetés vagy a sísport. Az ehhez szükséges szakemberképzést és vizsgáztatást pedig a régió hatáskörébe utalja a tervezetünk.

A Székely Nemzeti Tanács is azt állítja, hogy felületesen nézték meg, mit vesznek át a dél-tiroli autonómiatörvényből. Ezt azzal a cikkellyel példázzák, amely szerint a prefektus „a közrendre és a nemzetbiztonságra vonatkozó jogszabályi előírások betartásával bevetheti az állami rendőrség és csendőrség erőit, illetve más fegyveres erőket”. Az SZNT elnöke, Izsák Balázs szerint a megfogalma-

Márton Árpád:
„Jobban szeretjük a nemzeti közösség meghatározást a nyelvi csoportnál”

A románok számára egyértelműsítettük: nem akarunk a monetáris politikában, a külpolitikában, védelmi és biztonságpolitikai kérdésekben helyben, Székelyföldön dönteni

zás olyan hatásköröket juttatna a székelyföldi prefektusnak, amelyekkel a román megyék prefektusai jelenleg sem rendelkeznek. Ezt hogyan kommentálja?

Az SZNT elnöke ezek szerint nem ismeri a prefektusok jelenlegi hatásköreit. A jelenlegi román alkotmány és a törvények szerint a prefektus a minisztériumi alárendeltségű intézmények koordinátora a megyében, beleértve a rendfenntartó és a katonai erőket is. Abban az esetben pedig, ha a rendfenntartás szükségessé teszi, kérheti a csendőrség segítségét. Köztudott ugyanakkor, hogy a decentralizáció Romániában kezdő lebontani a prefektusi hatásköröket. Erre a lehetőségre kacsintva a mi tervezetünk – akárcsak a dél-tiroli törvény – néhány prefektusi hatáskört a megyei tanács elnökére ruházna át Székelyföldön. Tehát nem erősítjük, hanem gyengítjük a prefektus hatáskörét. Ráadásul arra köteleznénk a kormány megbízottját, hogy ha kifogásol egy önkormányzati határozatot, azt a megszületésétől számított 30 napon belül támadja meg a közigazgatási bíróságon. A jelenlegi prefektusoknak ilyen megkötéseik nincsenek. Így történhet meg Romániában, hogy például a Kovászna megyei prefektus három vagy négy év elteltével helyez

hatályon kívül önkormányzati határozatokat.

Salat Levente, akárcsak Bakk Miklós politológus problematikusnak nevezi, hogy a tervezet nem rendelkezik nemzeti névjegyzék összeállításáról. E nélkül szerintük nehéz megnyugtatóan rendezni, hogy a köztisztviselői állásokat az etnikai arányoknak megfelelően töltsék be Székelyföldön. Ezt hogyan kommentálja?

A dél-tiroli törvényben sem szerepel a regisztráció, hiszen ott is a legutóbbi népszámlálási adatokhoz kötik a különböző tisztségek betöltésének arányosságát. A regisztrációt más jogi normák tartalmazzák. De a közösségek bizonyos arányban való jelenléte mind a választott, mind a kinevezett tisztségekben, mind pedig az igazságszolgáltatásban igenis szerepel a dél-tiroli törvényben. Még egyszer hangsúlyozom, regisztrációs előírás nélkül. Igaz ugyan, hogy a dél-tiroli törvényben nem nemzeti közösségekről, hanem nyelvi csoportokról van szó. Nos, én úgy gondolom, hogy mi magunkra sokkal jobban szeretjük a nemzeti közösség megfogalmazást használni, mint a nyelvi csoportét. Az is igaz, hogy az igazságszolgáltatásra nem az arányos jelenlét, hanem a felefele szerepel a dél-tiroli törvényben.

Dr. Gyáni Gábor egyetemi tanár

A Monarchia jónéven vette a kivándorlást

A Magyar Tudományos Akadémia levezető tagját, a társadalom- és mentalitástörténet magyarországi meghonosításának úttörőjét SZILÁGYI ALADÁR kérdezte az első világháború előtti Amerikába „tántorgás” történetének kevésbé ismert részleteiről.

Beszélgetésünkre készülődve elmentmondásos adatokat találtam a kivándorlás történetével kapcsolatban. A szakma milyen mértékben dolgozta fel az emigráció folyamatát?

Elég jól, és ez egyetlen történész, Puskás Julianna érdeme. Harminckét éve publikált egy monumentális monográfiát, *Kivándorló magyarok az Egyesült Államokban 1880-1940* címmel. Halála előtt Amerikában megjelent a könyv továbbfejlesztett, angol nyelvű változata. Valójában nehezen meghaladható a munkássága. Szemléletileg olykor túl lehetne lépni rajta, ugyanakkor hihetetlen mennyiségű tudásanyagot foglalt össze. A második könyvébe még az 1956-os kivándorlást is belefoglalta.

1870 táján kezdődött, 1914 előtt tetőzött a magyar migráció, főleg az Egyesült Államokba, megközelítőleg kétmillió ember. E bő négy évtized alatt mennyire változott a kivándorlók társadalmi rétegződése?

Sok kérdésre nem lehet pontos választ adni, mert nem gyűjtöttek adatokat. Alaposabb adatbázis az 1899 és 1913 közötti tizenhárom évben alakult ki. Ez az időszak a legjobban dokumentált statisztikailag. Az emigráló tömegek társadalmi szerkezete az évtizedek során nagyjából egyforma volt. A kivándorlók körülbelül 60 százaléka mezőgazdasági bér munkás (napszámos, cseléd), 10-15 százaléka kisbirtokos paraszt volt. Tíz százalék körül a városi proletárok (nem ipari munkások) aránya, főként házicseledek, városi napszámosok. Ez jól

mutatja, hogy alapvetően az agrárvidékek népessége, tehát a parasztság vándorolt ki Amerikába, annak is főként az alsó része.

Láttam egy táblázatot, ahol három oszlopban sorakoztak az adatok. Az elsőben az Egyesült Államok Bevándorlási Hivatalának kimutatásai szerepeltek, a másodikban a tengeri kikötők adatai, a harmadikban a Magyar Statisztikai Hivatalé. Már a két első forrás között is meglehetősen eltérés van, jóval több ember szerepel a kikötői adatokban, mint a Bevándorlási Hivataléban. Ennek mi a magyarázata?

Nem csupán a személyek számában volt különbség, hanem abban is, hogy milyen nemzethez tartozónak tekintették a bevándorlókat. Az Ellis Island szigeten volt a beléptetés, ott a mai napig bevándorlási múzeum működik. Az amerikai emigrációs hivatal tisztviselői számára nem volt teljesen világos, hogy ha valaki az Osztrák-Magyar Monarchiából jön, az ki is valójában. Így összekeveredtek, olykor el is kallódhattak egyes etnikumok. Ráadásul egyes olyan nemzetiségek, melyek Magyarországon is éltek, érkezettek Amerikába máshonnan is. A kérdést jól érzékelteti egy szépirodalmi példa. Tamási Áron *Ábel Amerikában* című regényének a hőse egy székely bevándorló, bár későbbi időszakból. Hogyan írja le Tamási, aki maga is végigjárta ezt az utat, tehát nem légből vette a történetet, hanem a saját tapasztalatai alapján írta meg? Amikor a hősét megkérdezték, milyen nemzetbeli, azt válaszolta, „székely”. Ezzel azonban semmit sem árult el magáról a kérdezőnek, aki felszólította, mondjon valami mást, mert hogy „micsoda nemzet az a székely”? „Magyar” – válaszolta. Ez akkor, az 1920-as években jelentett már valamit, hiszen százazrek érkeztek ko-

rábban Magyarországról az USA-ba. Az Osztrák-Magyar Monarchiából egyébként sok nemzetiség vándorolt ide, nagy számban magyarok is. Nem feltétlenül nemzetiség szerint regisztrálták őket, hanem a Monarchia állampolgáraiként. Ez történt tehát a befogadás oldalán. A kikötői forgalmi adatok azért megtevesztők, mert onnan máshová is mentek hajók, benne kivándorlókkal, és őket is magukba foglalják ezek a számadatok. Hivatalos magyar részről pontosabban a kivándorlási adatok, az eltávozókat a helyhatóságok többé-kevésbé regisztrálták. Egyébként a kikötői iratokat Puskás Julianna fel szerette volna dolgozni, forráskritikával közelített volna hozzájuk, de nem volt már ideje befejezni a munkát. Miután meghalt, az addigi feldolgozás jegyzetei elkallódtak. Tehát részben az etnikai meghatározás bizonytalansága okozza az eltéréseket, részben az, hogy nehéz ma leválasztani az amerikai kivándorlásról a más irányba tartó exodust. A magyarországi előljáróságok sem regisztrálták hiánytalanul az útlevelel nélkül útra kelőket.

Viszont a Magyar Statisztikai Hivatal 1900 és 1914 közötti kimutatásai szerint a kivándorlók száma 400 ezerrel kevesebb, mint amennyi az előző két forrásban szerepel...

Ma nehéz megmondani, mi a szembeszökő eltérés oka. Egyes kivándorlók kétszer-háromszor, akár többször is megtették az utat a tengerentúlra és vissza, és az ebből következő halmozódás az amerikai adatközlést torzíja el. Puskás Julianna becslése szerint, ha ezt is figyelembe vesszük, legfőljebb 100-150 ezres eltérést lehet megállapítani a magyar és az amerikai számadatok között.

Arra vannak megbízható adatok, hogy milyen volt a visszatérők aránya?

A vegyes nemzetiségű helyekről és a nyelvhatár közeli településekről legintenzívebb a kivándorlás

Dr Gyáni Gábor,
a társadalom
és mentalitás-
történet kutatója

FOTÓK: SZÜCS LÁSZLÓ

gyar politikai életnek és főként magának az elitnek sok fejtörést okozott, hogy soknemzetiségű országot vezettek, ahol a többséget nem magyar nemzetiségűek alkották. A nemzetállamok korában ez valóban aggasztó lehetett, ma sem problémamentes egy ilyen nemzetiségi összetétel. Napirenden volt a „pánszláv agitáció”, meg az ehhez hasonló felforgató tevékenységek okozta riadalom. Az asszimiláció elősegítése kínálkozott megoldásként. A szlovákok tekintélyes része valóban elmagyarosodott – körülbelül 400 ezerre teszik a kultúrát váltók számát. Számos hazai nemzetiség, így a románok vagy a szerbek azonban szinte egyáltalán nem olvadtak be. Ennek sokrétű társadalmi okai voltak, nem feltétlenül az erős nemzeti öntudat játszotta benne a főszerepet. S ha nem magyarosodnak el kellő számban, kellő ütemben a magyarországi nemzeti kisebbségek, akkor úgy is csökkenthető a számuk, hogy hagyjuk őket elmenni Amerikába.

Lehet-e tudni, hogy az említett népek közül melyik, milyen mértékben vándorolt ki?

Általában 30-40 százalékra teszik a visszatérők arányát Európa-szerte mindenhol, ahonnan tömeges volt az amerikai kivándorlás. Ez a nemzetközi trend. Hogy átlagosan mennyi időt töltöttek odakint, akik végül hazatértek, megválaszolhatatlan, nem készült róla statisztika.

A magyar kormány tett-e valamit annak érdekében, hogy megfékezze ezt a folyamatot?

Még az előző kérdésre visszatérve mondom, hogy a 19-20. század fordulóján kötelezően nem volt használatban az útlevél, ez tehát egy nem útlevélhez kötött migráció. Következésképpen a hatósági kontroll sem lehetett pontos. Liberális korban vagyunk, az állampolgárok szabadon lépik át az országhatárokat, vízumkényszer nincs, az útlevél majd a két világháború között válik kötelező úti okmánnyá. A hatóságok és maga az állam bizonyos fokig jó néven vették a kivándorlást. Többek közt azért is, mert ez a tömeges exodus a hatalmat

fenyegető szociális feszültségeket oldott meg vagy enyhített rajtuk. Az 1880-as, 90-es években egymást érték a zendülések, elsősorban az agrárvidékeken. Ami szokatlan, hiszen általában az ipari munkásság szokott lázadni. A kivándorlás csökkentette a szociális és politikai feszültségeket, mivel a különösen szegény rétegek vették elsősorban kezükbe a vándorbotot. Persze, nem minden szegény ment el az országból, de tény, hogy „általában a szegények” mutatták erre a legtöbb hajlandóságot, akik politikai radikalizálódása reális veszélyforrásnak tűnt a hatalom és az elit szemében. Nem kevésbé fontos, hogy a Magyar Királyság területéről Amerikába tartó kivándorlóknak, akár kétmillió, akár 1,3 millió csupán a számuk, ahogy Puskás Julianna véli, a kisebbik hányada volt etnikai magyar, vagyis magyar anyanyelvű személy.

Tudtommal egynegyede...

Valamivel több, körülbelül az egyharmada. A dualizmus kori ma-

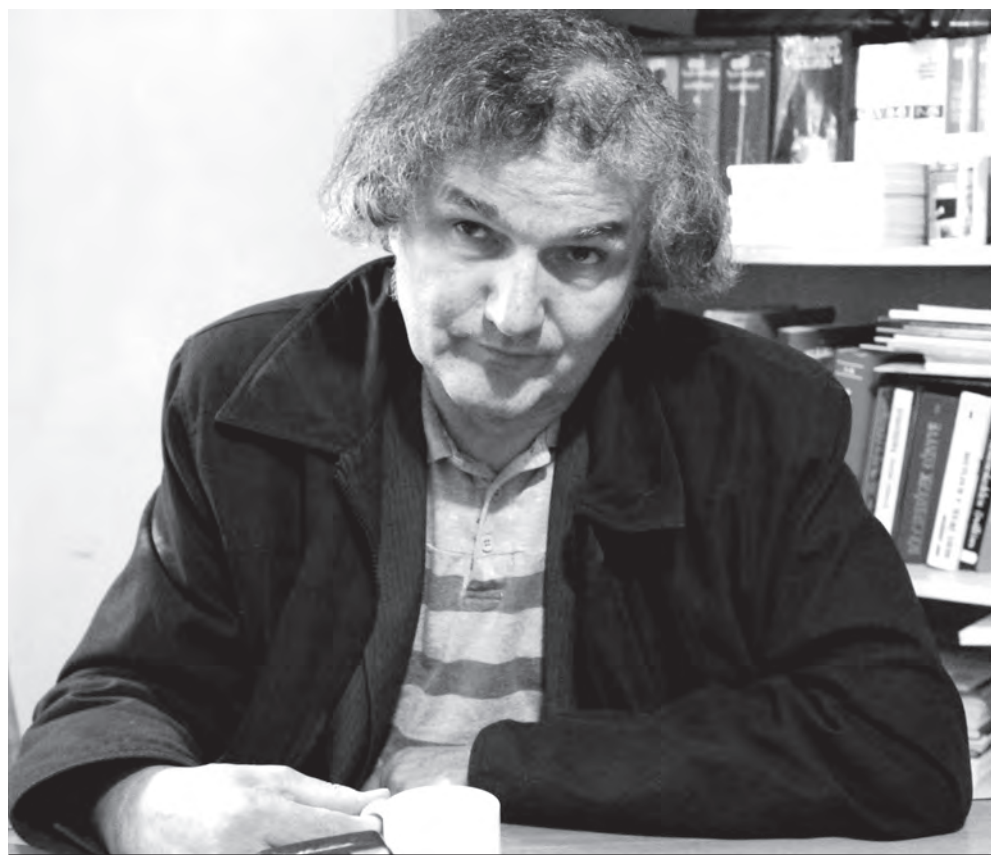
Ha nem magyarosodnak el kellő számban, kellő ütemben a magyarországi nemzeti kisebbségek, úgy is csökkenthető a számuk, hogy hagyjuk őket elmenni Amerikába

Az Amerikába irányuló kivándorlás Európában futótűzszerűen terjedő jelenség volt, amely az ír kivándorlással kezdődött az 1830-as években, ott az éhínség volt az exodus kiváltó oka. A franciák nem követték őket, a németek viszont igen. A finnek, a svédek és a norvégok is bekapcsolódtak a nagy európai kivándorlási hullámba, majd a közép- és kelet-, majd dél-európai népek és nemzetek követték őket. Hozzánk cseh, illetve szlovák közvetítéssel jutott el a mozgalom. A felvidéki szlovákok mindig is a legmobilisabb népelemet jelentették országunkban, ők hagyományosan sokat mozogtak szűkebb körben is. Ismertek az olyan jellegzetesen „tót” foglalkozások (drótos tót, üveges tót), amelyek éppúgy ezt látszanak tanúsítani, mint az is, hogy az ország egész területén kialakultak itt-ott szlovák települési góccok. A szlovákok Amerikába is nagy erővel kezdtek kivándorolni, ők adták a mintát magyar követőknek. Különösen ott volt ragadós a minta, ahol vegyesen éltek együtt, vagy ahol egymás közelében laktak. A szlovákoké a legnépesebb magyar-

▷ országi kivándorló népcsoport (kevéssel a magyar előtt), őket követik a horvát-szlovén, a németajkú, majd a román és a zsidó magyar állampolgár kivándorlók. Azért nem volt intenzívebb a magyarországi román népesség Amerikába tartó vándorlása, mert mire hozzájuk ért a kivándorlási hullám, jött az első világháború, ami blokkolta a mozgalmat.

Mi volt az a taszító erő, ami a folyamatot elindította, illetve fenntartotta? Hadd beszéljünk arról is, hogy Amerikában mi volt az a szippantó erő, amely indukálta és fokozta ezt?

Futólag említettem csupán, hogy a szegénység, valójában a túlnépesedés az egyik leghatásosabb taszítóerő. Az európai népek akkor szánták rá magukat nagy hévvel a kivándorlásra, amikor belekerültek a demográfiai átmenet folyamatába, amikor feltűnővé vált a népességszaporulat mértéke: több mint egy százalék évente. Magyarország az 1880-as években jutott ide. Azokról a peremterületekről indul meg és válik később áthatóvá az el- és főként a kivándorlás, így a Felvidékről, Székelyföldről és egynémely belsőbb, de szintén marginális régióból, amelyek távol estek az urbanizáció gócpontjaitól, és nem hatott rájuk közvetlenül a piaci kapitalizmus modernizáló kisugárzása. Ráadásul a munkaerőpiac is túltelített, főként a nagybirtokrendszer miatt. Tömegesen jutottak válságba a paraszti egzisztenciák. Ez a szimpla magyarázat azonban nem magyarázza, miért csak egyes régiókból folyt kivándorlás, érintetlenül hagyva a hasonló struktúrájú régiók, sőt egyes nagytájak népességét is. A gazdasági ösztönzők soha sem önmagukban hatnak, hanem azáltal, hogy kersztülmennek a mentális szűrőn. A cselekvés, tehát egyesek el- és kivándorlása egy idő múlva ragadós példává lesz, és éppen ez a tömeges kivándorlás magasabb szintű magyarázata. Az emberek itt és ott egyszer csak azzal szembesülnek, hogy lehetnének mobilak is, ami végül kimozdulásra készíti őket. A kivándorlók területi elhelyezkedése gócs és szigetszerű. Elszigetelt helyekről (egyes falvakból, egymáshoz közeli falvakból) elindulnak az emberek,

máshonnan viszont nincs migráció. A vegyes nemzetiségű helyekről és a nyelvhatár közeli településekről legintenzívebb a kivándorlás. Ahonnan sokan elmennek, ott később lehetőség nyílik arra, hogy szinte mindenki megmozduljon, és meg se álljon Amerikáig. Ahonnan idővel visszagenerálják a mozgalmat. Ha tehát valahol Amerikában megtelepszik néhány család egy adott faluból, akkor a rokonok, a szomszédok, a falubeliek szinte nyomban és könnyen kedvet kapnak arra, hogy kövessék őket: érthető, hisz kintről hajójegyet kapnak, majd munkahellyel és szállással várják őket. S mi ezen túl az amerikai vonzerő motorja? Nincs még számottevő népesség ez időben az Egyesült Államokban, ezért a túlnépesedett Európából a nyitott kapuk liberális gyakorlatával igyekszik odavonzani az emberek mind nagyobb tömegeit. Az a cél, hogy benépesítsék az egyre gyorsabban iparosodó hatalmas országot. Az Egyesült Államok – Németország mellett – a kor leggyorsabban iparosodó országa. Hihetetlen mérvű a munkaerő iránti szüksége, mert extenzív ipari fejlődést él át. A bevándorlók milliói bányákban és nagyipari üzemekben fognak dolgozni.

„A kivándorlás csökkentette a szociális és politikai feszültségeket”

Azért nem volt intenzívebb a magyarországi román népesség Amerikába tartó vándorlása, mert mire hozzájuk ért a kivándorlási hullám, jött az első világháború

Mondhatni, mindenki azzal a szándékkal ment ki, hogy visszajön?

Igen, mindenki így indult el, ha végül másképp sült is el a dolog a többség számára. Az emigránsok legalább a 60 százaléka végül kint maradt Amerikában. Egyébként jelentős summát utalnak haza a kinti magyarok. Frank Tibor tanulmányozta mostanában a kérdést. Akadémiai előadásában vázolta a pénzhasználatok történetét és becsléseket is megkockáztatott azt illetően, hogy mekkora összegről lehet szó az évek során. Ezt szinte lehetetlen pontosan megmondani, de komoly tételekről beszélhetünk. A rokonoknak utalták haza a kinti keresmény egy részét, hogy hazatérve földet vegyenek, és önálló kisparaszti egzisztenciát teremtsenek maguknak. Parasztok voltak és azok is akartak maradni. Ezért kellett Amerikába menniük. Sokan térnek vissza az óhazába idővel, mert úgy gondolják, már sikerült elég pénzt összegyűjteniük. Aztán esetleg tönkremennek, vagy csak kiderül, hogy még több pénzre lenne szükségük, ezért újra „kitántorognak” Amerikába. Oda-vissza járkálnak az első világháború előtti évtizedekben.

Nosztalgiaúr

A laptalan bizonyosság, beváltatlan ígéret, kételynél erősebb nosztalgia – nagyon röviden ez Papp Attila Zsolt idén megjelent kötete, amely ringat, kecsegtet, és – cserben hagy. Filmes és irodalmi idézetek, referenciák gyűjteménye a *Vízimozi*, ilyen értelemben kortárs is, meg erdélyi. Egyrészt, mert ennyire fontos a textus és az intertextus, másrészt azért, mert kiemelten figyel az erdélyi szerzőkre, szerzőtársakra – Szőcs Gézára, Lövétei Lázár Lászlóra, Király Lászlóra, László Noémira. Harmadrészt azért, mert a „teljes Erdély” újratelepítését ígéri. (De mi a teljes Erdély?) Negyedrészt azért, mert... hosszan sorolhatnánk, miért az: az erdélyiség cél, és eszköz ebben a kötetben, védjegy, popkulturális readymade, retro, neo stb. Más értelemben pedig mégsem kortárs, és nem is erdélyi ez a versfüzér. Papp Attila Zsolt forma- és nyelvérzéke nosztalgikus, szecessziós elemekkel, irodalmi (és gondolati) konzervatívizmussal, jól begyakorolt manírral. Bármely vershez fordulunk, újra és újra kialakul a feszültség: mi az, amit most első kézből olvashatunk, ami megadja a felfedezés, a felismerés örömet, és mi az, ami déja vu, ami már tudott helyzetek, válaszok prezentálása, konzerválása, megerősítése felülbírálat nélkül. „A bolygó nevet talál” – ez a kezdővers, modellezi az egész kötet működését. Persze, hogy „A bolygó neve halál” című filmre asszociálunk, itt azonban az ismert forgatókönyvhöz képest fordított a folyamat. Az űrből nem a halált hozó rémlény érkezését várják, hanem a nevetadó „ismeretlen gyermek”, aki a „rég, elképzelt nevek” emlékeztet. Egyszerű dolog ez, nyelvében él a nemzet, minden megvolt már egyszer, csak elfelejtettük, eszünkbe kell jusszon, meg kell őrizni, vagy újra kitalálni. Valami ilyesmi a feladat, és nincs kétség, teljesíthető. „A bolygó nevet talál” – a címben az egész kötet, Wittgenstein is megkapja a magáét: „Arról, amiről kell, nem lehet beszélni” – ez a Papp Attila Zsolt féle parafrázis. Innentől kezdve csak a szép újra eljövő várá-

sa a dolga az olvasónak, egyértelmű a válasz, hogy milyen lesz ennek az ismert világnak az égi mása, a „teljes Erdély”. Ez a másik otthon, a régi elveszett helyett (ahol „élni érdemes”) pont olyan, mint a régi. Semmi se változik majd ott fent az „új bolygón, de régi kertjeinkben”. Mivégre a költözés? Honnan eredt a kényelmetlenség, az élehetlenség? A kötet alig felel. A hiányzó állításokat nagyon erős hangulatok, atmoszféra pótolja, a „minden egész eltörött, de összeragasztható” meggyőződése, a víz alatti havazás varázsa, intimitás, szerelem, kedvesség, az otthontalanság otthonosságba fordulása. Ezekben a szövegekben az idegen, az alien az ismerős, és ebből az idegenségből családi meleg születik, nem félelem, szorongás, vagy bélyeg. Hogyan? Adós marad ezzel Papp Attila Zsolt. „A szertartásosságra való hajlam/egyre növekszik velem a korral” – szól a beismerés a *Távolból valakik integetnek* című versben. Nincs kockázat, nincs felfordulás, új rend, új világ, az új bolygról is kiderül, hogy a régi. A költői program ennyi: „Megírnivaló újabb fejezet: fehér lap, a tiszta arcnak vágya, vi-

Vallomások líra, vagy közéleti költészet ez a visszafogott, az apokalipszison túli újjászületés? Is-is

lágraszóló lázálmok helyett”. Vallo-másos líra, vagy közéleti költészet ez a visszafogott, az apokalipszison túli újjászületés? Is-is. A szecessziós finomságok közé néhol szocreál program sorok-versek ékelődnek, nemzeti felhangokkal például a népek barátságáról, a lengyel-magyar összetartozásról: „A lengyel szívben van egy kis rekesz/ és benne egy baráti, árva nép, tárva-nyitva áll a pitvarajtó, / és mégis van egy titkos záradék” (A lengyel szív). A kritika szerzője néha visszahőköl, például a Szálinger Baláznak ajánlott *Csoportkép, királlyal* helyzetjelentésén a „természet szerinti, láthatatlan és új monarchián”, a betöltetlen trón „leporolt, még mindig kedves díszletén”. Aztán megnyugszik, és elringatózik a varázslatos vízimozi táján, a Papp Attila Zsolt által megverselt vidéken, ami kellően messze csillog, s ha mégis itt van, hát ím, szerzőnek, olvasónak egyaránt szembeötünnek a növekvő távolságok.

PARÁSZKA BORÓKA

PAPP ATTILA ZSOLT: *Vízimozi*, Erdélyi Híradó Kiadó, Fisz, 2014, Kolozsvár

Egy ismeretlen ismerős, a sclerosis multiplex

A fehér bot vagy a hallókészülék felett legtöbbünknek udvariasan elsiklik a szeme, de egy mozgásában valamilyen módon korlátozott embert könnyen megbámulunk, és találgatjuk – esetleg bumfordi módon rá is kérdezzünk – mi történhetett vele. Bizonyos esetekben a választól sem leszünk okosabbak: sclerosis multiplex, az vajon mi? TASNÁDI-SÁHY PÉTER riportja.

Laura Moldovan
gyógytornász,
Marcel Morar,
az alapító
(középen) és Lazăr
Laurențiu,
az Alapítvány
elnöke
A SZERZŐ FELVÉTELE

Az igazat megvallva, szkeptikusan szemléltem az Ice Bucket Challenge (nagyjából: jegesvödör kihívás) névre keresztelt új örületet, melynek lényege, hogy valaki – kamera jelenlétében – leönti magát egy vödör jéggel, vagy hideg vízzel, egy adott non-profit szervezet támogatására szólítva fel a filmecske nézőit. Pedig – még ha nem is túl elegáns – a módszer valamelyest működik: ez a riport sem jött volna létre, ha nem találkozom egy ismerősöm ilyen videójával, melyben a Bihari Sclerosis Multiplex Alapítvány (*Fundația de Scleroză Multiplă – MS Bihor*) támogatásához igyekszik kedvet csinálni.

Mielőtt belevágnánk a dolgok közepébe, érdemes tisztázni, mit takar ez az ijesztő nevű állapot. A sclerosis multiplex, avagy velőshüvely-szét-esés egy, a központi idegrendszeret érintő, autoimmun (tehát az immunrendszer kóros működéséből származó) folyamat, mely során az agy és a gerincvelő idegsejtjeinek védőburka meg bomlik, így az idegrendszer bizonyos területei nem, vagy csak korlátozottan tudnak kommunikálni. Az idegrostok működési zavara sokféle tünetet produkálhat: izomfájdalmakat vagy zsibbadást, érzékelési zavarokat, túlzott reflexmozgásokat, koordinációs zavarokat, izomgyengeséget, látási-, nyelési-, illetve beszédzavarokat, valamint pszichiátriai tüneteket, többek közt depressziót. A sclerosis multiplex lefolyásának két fő módja van: az egyik esetben néhány naptól hónapokig is

A sclerosis multiplex-szel élő ember másképp fárad el, mint egy egészséges, pláne, mint egy sportoló

elhúzódozó, agyvérzésszerű rohamok után jobbulás áll be, a másik típus fokozatos, lassú állapotromlással jár, remisszió nélkül. A két alapeset nagy változatossággal keveredhet. A sclerosis multiplex kiváltó oka nem teljesen ismert, nem örökletes betegség, de feltételezhető, hogy környezeti tényezők mellett genetikai okok is állhatnak a háttérben. Gyógymóddal még nem szolgált az orvostudomány. Szerencsére mindezek mellett nem számít népbetegségnek, a Nemzetközi Sclerosis Multiplex Szövetség felmérése szerint a világon 2,3 millió diagnosztizált esetet tartottak nyilván 2013-ban, ami alapján átlagosan 33

megbetegedés jut százezer lakosra. A sclerosis multiplex romániai elterjedtségével kapcsolatban 1994-ből találtam adatot, az akkori felmérés szerint országosan 25 megbetegedés jutott százezer lakosra, de félok, a gyenge diagnosztikai képességek is hozzájárultak a kedvezőnek tűnő statisztikához. Országos szinten viszont már akkor is Bihar megye vezetett a negatív rangsoron, ahol százezer főre – eddig ismeretlen okokból – 57 eset jut.

Másképpen fáradnak Természetesen mindennek nem voltam tudatában, amikor jeges vödörzö

hölgyismerősömet megkértem, kapcsoljon össze az alapítvánnyal, az viszont egyből szemet szúrt, hogy egyáltalán létezik olyan szervezet, mely ritka betegséggel élő emberek életminőségén kíván javítani, nem szokványos az ilyesmi mifelénk. Pláne nem azon a színvonalon, ahogy az az MS Bihornál zajlik. Épp amikor a nagyváradi, Buzăului utca 2. szám alatt található központhoz érek, egy kisbusz kanyarodik az udvarra, betegeket szállít. Mint később kiderül, az alapítvány több járművet is fenntart erre a célra. Az épület természetesen tökéletesen akadálymentesített, a közösségi élet szinterei, klubszoba, tornaterem, étkező, kezelők a földszinten helyezkednek el, de a nagyobbbrészt az irodáknak, illetve tárgyalóknak helyet adó emeletre is lift visz fel. Az alapítvány elnöke, az ortodox teológiát végzett Lazăr Laurențiu szívélyesen fogad, eredetileg úgy volt, csak kettesben beszélgetünk, ehelyett két másik embert is meghívtott a találkozóra, inkább nekik engedve át a szót: Marcel Morart, akinek a fejéből az alapítvány ötlete kipattant, valamint Laura Moldovan gyógytornászt.

Először Morar urat faggatom a kezdetekről, kiváló magyarsággal felel a kérdéseimre. Mint mondja, 1991-ben kezdte meg az adminisztratív előkészületeket, melynek eredményeképpen 1994-ben nyitotta meg kapuit a központ. Nem túlzás, erre tette fel az életét, sok helyen járt tapasztalatokat gyűjteni, többek között hétszer töltött

Nyílt nap az alapítványnál
AZ SM BIHOR KÖZPONT
FELVÉTELE

Kapnak állami és önkormányzati támogatást, de az nagyon kevés, az adományozásnak pedig sajnos igen szegényes kultúrája van Romániában

Beszélgetés az étkezőben
AZ SM BIHOR KÖZPONT
FELVÉTELE

hosszabb időt Hollandiában, hogy az ottani egészségügyi menedzsment módszereket elsajátítva próbáljon tenni romániai sorstársaiért. Fenti mondatból gondolom kiderült, Morar úr is érintett, 1977-ben diagnosztizálták nála a betegség szerencsésebbnek tartott fajtáját, amely agyvérzésszerű állapotromlásokkal jár, viszont – kemény munkával – el lehet érni némi javulást. Eddig négy visszaesési hullámot kellett átélnie, a legutolsóból két évig tartott a rehabilitáció, kezdetben az ágyból sem tudott kikelni. Szerencsére most – ha botal is – egyedül közlekedik, ellátja magát. Hangsúlyozza, az egyik legfőbb motivációja arra, hogy a központot létrehozza, a megfelelő tájékoztatás biztosításának igénye volt, mivel neki is sokáig tartott tisztába kerülni a helyzetével: „A sclerosis multiplexről még manapság is nehéz megfelelő információhoz jutni, az orvosok nagy része sem tud elfogadható tájékoztatást adni a diagnózis mellé. Én azt szerettem volna elérni, hogy rémképei se legyenek erről az állapotról az embereknek, de azt se gondolják, létezik a csodatabletta, amit ha beveszel, megint egészséges leszel. Emellett van pár olyan életvezetési szempont, amit szem előtt kell tartani, a legfontosabb, hogy fi-

gyelni kell a fáradtságra. A sclerosis multiplex-szel élő ember másképp fárad el, mint egy egészséges, pláne, mint egy sportoló. Ha túlterheli magát, jó esély van rá, hogy az idegrendszere teljes egészében kikapcsoljon, ez azt a bizonyos agyvérzészerű állapotot jelenti, amiből nehéz a felépülés. Ennek elkerülése végett távol kell tartani a stresszt, valamint az étkezés is rendkívül fontos. Nem kell különleges dolgokra gondolni, egészséges, tápláló étrendre van szükség, de sajnos manapság ezt is kevesen engedhetik meg maguknak. Az évek során a tájékoztatás és a sorstársakkal való szocializáció lehetőségének biztosítása mellé felvettünk a portfóliónkba orvosi és egyéb kiegészítő szolgáltatásokat is. Ez eredetileg nem volt cél, de nehéz a megfelelő ellátáshoz hozzájutni, így jobbnak láttunk mindent összehozni egy helyre, hiszen csak Nagyváradon hozzávetőleg 100 érintett van, a megyében pedig 450. Piatra Neamț mellett itt tartják nyilván a legtöbb sclerosis multiplex megbetegedést Romániában” – erősít rá az általam olvasott korábbi statisztikákra Morar úr, megmagyarázva azt is, jóllehet van országos szövetség, miért itt működik Románia legfejlettebb ilyen profilú szervezete.

Ez után arról kérdezem, miként tudják a szükséges anyagi hátteret biztosítani. A válasz egy szóban: nehezen. Kapnak állami és önkormányzati támogatást, de az nagyon kevés, az adományozásnak pedig sajnos – tapasztalatai szerint – igen szegényes kultúrája van Romániában.

Egyéni terápiák Más nehézségekkel is meg kell küzdeniük: kifejezetten nehéz terapeutákat találni, mert a sclerosis multiplexes páciensekre jellemző, hogy ritkán van előrelépés, legtöbbször az az eredmény, ha nincs romlás, és ezt kevesen tudják feldolgozni.

Ezzel fordulok Laurához, azt kérdezve: ő hogy bírja feldolgozni az előrelépés hiányát. Mint mondja, valószínűleg szerencsés alkat, megelégszik a körülmények engedte apró sikerekkel. Ezután az intézmény életéről és a saját munkájáról beszél: „Gyógytornász vagyok, tehát inkább a rehabilitációra koncentrálok, de rajtam kívül pszichológus, neurológus, szociális munkás és készségfejlesztő szakember is dolgozik itt. Mivel, – mint Marcel is említette – a fáradtság az egyik legnagyobb ellenség, a tornánál egyszerre kell figyelniük arra, hogy mindent átmozgasson a páciens, de ne terhelje meg magát túlzottan. Ezt sok apró szünettel lehet elérni. Emellett minden eset más, egyénileg kell megtervezni a terápiát, mindenkinél azokra a funkciókra koncentrálni, amik a legérzékenyebbek. Jellemzően koordinációs és mobilitási problémákat kell kordában tartani, de a tünetek széles skálán mozognak. Van, akinek csak a látását érinti a betegség, mások toloszékbe kényszerülnek. Sokat segít az általunk nyújtott kezelés, ettől függetlenül azt tartom, az intézet legfontosabb feladata, hogy a hasonló élethelyzetben élő emberek találkozhatnak, megoszthatják a gondolataikat, illetve természetesen szórakozhatnak egymás társaságában.”

Hat elvesztegetett év A vezetőstől ekkor elköszönök, de csak azért, hogy az alapítvány egyik – az utóbbi egy évben rendkívül aktív – látogatójával, a 33 éves Tiborral vonjak félre beszélgetni. Szeretnék

Nem tudom a mai napig sem megbocsátani, hogy hat évig nem tudta egy rakás orvos eldönteni, mi van igazából velem

Ajándéktárgyak értékesítésével is próbálnak forrást teremteni

AZ SM BIHOR KÖZPONT FELVÉTELE

megismerni egy teljes történetet, és azon lemérni, mit jelenthet az MS Bihar létesítménye egy sclerosis multiplexes ember életében. Tibor először elgondolkodik, akar-e egyáltalán beszélni velem, de amikor leülünk, mégis a bizalmába avat, és sorjában elmeséli utóbbi tíz éve (kór) történetét.

„Elég fifikás az én sztorim. Az első panaszaim huszonkét éves koromban, 2003-ban jelentkeztek. Két hónappal a leszerelésem után megoperáltak vakbéllel, de nem sikerült teljesen felgyógyulnom, a bal lábamat nem tudtam rendesen használni. Visszamentem a kórházba, egy hónapig vizsgáltak, de akkor még nem volt végleges a diagnózis. Emelítették, esetleg sclerosis multiplex, de nem volt konkrétan kimondva. Én azt sem tudtam, mi fán terem, akkor még a neten sem lehetett ennyire utánanézni a dolgoknak, rendes tájékoztatást viszont nem kaptam. Visszamentem dolgozni autószerelőként, de évről-évre rosszabb lett a lábam, egyre nehezebben mozogtam, s könnyen fáradtam. Jártam orvostól orvosig, de mindenki mást mondott. Volt, aki meg akart műteni, azt mondta, majd közben kiderül, mi a probléma, de nem vagyok én disznó, hogy csak úgy találomra vagdossanak. Ez így ment 2009-ig, akkorra már

nem tudtam tíz percet elgyalogolni a munkahelyemig, és a munkámat sem tudtam elvégezni rendesen. A főnököm azt mondta, ez így nem mehet tovább, kezeltessem ki magam, nem tud tartani. Így kénytelen voltam teljesen a végére járni a dolognak, Kolozsváron mondták ki az utolsó szót. Ezt egyébként nem tudom a mai napig sem megbocsátani, hogy hat évig nem tudta egy rakás orvos eldönteni, mi van igazából velem. Ha korábban kiderül, mi a gond, jobb állapotban kezddhettem volna meg a kezelést, és esélyes, hogy sokkal jobban lennék, mint most. Lehet, még tudnék dolgozni is. Főleg, hogy abba a típusba tartozom, amelyik nem hullámokban romlik, hanem folyamatos, észrevétlen, és megállíthatatlan a hanyatlás. Tavaly óta is érezhetően romlott az erőnlétem. A nyár a legrosszabb időszak, azt bírom a legnehezebben, amikor bejön a kánikula, alig bírok mozdulni, szóval én csak örülök, ha jön végre a lehűlés” – meséli el kálváriáját Tibor egy szuszra.

Itt értik, mi van velem Mivel említette, korábbi diagnózissal ma máshol tartana, ezután arról kérdezem, mit tud tenni annak érdekében, hogy a kóros folyamatokat legalább lelassítsa: „Nyomom a gyógytornát, ha kell, ha nem, valamint most járok

egy intenzív rehabilitációs kezeléssorozatra is vagy két hétig, meglátjuk mi lesz a vége, de ez már a sokadik, nem igazán hiszek benne. Benne vagyok egy gyógyszerkísérletben, de az is zsákbamacska, lehet, hogy én a hatóanyag nélküli tablettákat kapom, ez majd csak a végén derül ki. Persze, ennek ellenére a vérvételeket és egyéb vizsgálatokat végig kell csinálnom.”

Emiatt most rendszeresen kell járnia Temesvárra CT-vizsgálatra, ami önmagában sem kis költség, ő pedig állapotából adódóan nem tud dolgozni, főleg nem a szakmájában autószerelőként. Óvatosan rákérdezek, miből él: „2009 óta nem dolgozom, akkor elmentem egy év munkanélkültre, közben elintéztam a leszázalékoltatásomat. Szóval most kapom a rokkantságit – egyelőre a harmadik csoportban vagyok – illetve nyugdíjat a ledolgozott éveim után. Mondjuk, kell kétfévente járnom kontrolba, hogy nem csak színlelek-e. Ott sem tudják, mi ez a betegség, hogy nem fogok meggyógyulni. Egyébként a szüleimmel lakom, sokat segítenek, nem csak anyagilag. Tudok magamra mosni, főzni, tisztálkodni, de így is nehezen boldogulnék egyedül. Bevásárolni

Az SM Bihar
központ
tornaterme
A SZERZŐ FELVÉTELE

**Sokan, akik
ide járnak,
rosszabb
állapotban
vannak
nálam, jó
érzés vinni
nekik egy
pohár vizet,
vagy a székét
a fenekük
alá tenni**

nem tudok, a jogosítványomat elvettem a leszázalékoláskor. Azt mondták: a jogszi vagy a pénz, dönthetek. Elvileg vezethetnék átalakított autóval, de az megint hatalmas befektetés, másrészt azt gondoltam, ha nem tudok úgy, ahogy én szeretnék, akkor nem is kell. Elég lobbanékony típus vagyok, szóval jobb, ha maradok inkább a járdán, meg az anyósülésen.”

Mint már említettem, Tibor, ha éppen teheti, naponta eljár a központba, pedig hosszú ideig nem szánta rá magát, hogy ide járjon: „Az első perctől kezdve tudtam volna jönni, amint meglett a végleges diagnózis, de nem akartam ide tartozni, mert nem akartam elfogadni az állapotomat. Azt mondtam, majd elmúlik magától. De aztán egyre jobban bezárkóztam, és amikor azt vettem észre, hogy a monitort bámulom és magamban beszélek a négy fal között, be kellett látnom, baj van. Egy éve járok ide, és sokat segít. Jó olyan emberekkel lenni, akik értik, mi van velem, és remek, hogy hasznos lehetek, ha csak apró dolgokban is. Sokan, akik ide járnak, rosszabb állapotban vannak nálam, jó érzés vinni nekik egy pohár vizet, vagy a székét a fenekük alá tenni. Az most is nagyon zavar, hogy nem

tudom az okát, miért történt mindez velem. Van itt pszichológus, időnként jól elbeszélgetünk, kábé mint most veled, de ennyi. Arra senki sem tud válaszolni, hogy gyerekkoromtól épített életem mitől omlott össze. Ha tudom, hogy ez lesz, lehet, nem töröm magam annyit a tanulással, meg a munkával.”

Erre sajnos én sem tudom a választ, bugyutaságokat meg nem akarok mondani, így inkább kérdezek tovább a régi barátokról, hogy megvannak-e, és mennyiben tudnak segíteni.

Kerüljön be a köztudatba „Azt mondanám, ilyenkor derül ki, hogy ki a barát. Tudod, hívtak sokan ideoda, és nehezen értették, miért nem megyek, vagy mondom le a találkozót, azért szerencsére megmaradtak mellettem páran, nagyon jó emberek. Itt pedig lett egy csomó új barátom a bejárók közül és a vezetőségből is. Sokszor elgondolkodom, ha nem lenne ez a betegség, nem ismerem meg őket, ez is egy szempont, innen nézve nem bánom a tortúrát. Mondjuk az, hogy ki mint tekint rám, bizonyára az én hozzáállásomon is múlik. Tény, nem szeretek kimenni az utcára, pláne nem klubokba, mint régen. Nem szeretem, ha néznek, főleg ha kérdeznek. Amikor még dolgoztam, és estére támolyogtam a fáradtságtól az állapotom miatt, összesúgtak a környéken: na, a gyerek részegen jön haza a munkából. A legtöbb embernek, ha azt mondom, sclerosis multiplexem van, azt hiszi, valami újfajta fogyókúrát csinálok. A negyedikben lakunk, nincs lift, de a lépcsőházban, ha jön valamelyik szomszéd, félreállok nyomkodni a telefonomat, mintha nagyon el lennék foglalva. Amikor még nem alkalmaztam ezt a módszert, volt, amelyik megkérdezte, mi bajom van, amikor meg elmondtam, csak nézett bambán. Mondtam neki, menjen fel az internetre, aztán guglizzon utána, fél óra, amíg lejutok a földszintre, sietnem kell. Én nem hibáztatom őket, hisz anno én sem tudtam mi ez, és lehet, ugyanígy reagálok. Az lenne jó, ha valahogy ez a dolog bekerülne a köztudatba, nem kéne magyarázkodni: á, sclerosisa van, ok, értem.”

Röviddrámákról röviden

Az eddig csak Rövid Dráma Fesztiváljáról ismert nagyváradi Maria Regina Színház tavaly lépett egy nagyot, és háromhetes nemzetközi programsorozattá szélesítette a kínálatot. Az idei programból Tasnádi-Sáhy Péter szemeztetett a teljesség igénye nélkül.

Annak, aki valamennyire is járatos a román kultúrában, bizonyára ismerősen cseng Maria Tănase neve. Akinek nem, legyen elég annyi, ő a román Edith Piaf. Ezzel messze nem adtam vissza, ki is volt ő valójában, de a *Hai iu, iu, nu hey you you* (Maria Tănase remix) című előadáshoz – amellyel idei Rövid Dráma Fesztiválos pályafutásomat elindítottam két nap késéssel – talán elegendő információt szolgáltatottam. Mert ha Maria Tănase sok szempontból nem is Edith Piaf, de hozzá hasonlóan nemzeti ikon, az pedig mindig sokat mond egy kultúráról, miként nyúl a hőseihez. Vanak, valahol messze Atlantiszban, akik manapság szeretik piedesztálra állítani és múltba révedve csodálni őket, és csak a szobrukön megülő por jelzi, egy ideje nincsenek közöttünk. A mai román színház szerencsére – legalábbis a Radu Afrim féle – nem ilyen. A *Gala Tânărilor Actor – HOP* gálára készült szürreális tehetségkutatót idéző agyament show egy pillanatra sem hajlandó lemondani a jelenidejűségről. A színpadon hatalmas vetítövásznon, előtte dj-pult, benne a dj, nem feltétlenül rendezői utasításra vörösbort kortyolgat, van

A bukarestiek
Morometii-
adaptációja

**Frunză
pontosan
megtalálta,
hol engedje
a színésze-
ket túlhaj-
tani egy-egy
motívumot,
a végletekig
kijátszva
a poént,
és hol fogja
szorosra
a gyeplőt**

Megidéztek
az énekes Maria
Tănase alakját

egy pohara a Tănase-t alakító Maia Morgensternek is, már ebből sejthető, itt nem lesz népviseletes kántálás. Aztán persze lesz, de a slágerek csak pillanatokra szólalhatnak meg autentikus formájukban, majd minden esetben sürgősen történik velük valami. Onnan kezdve, hogy a '30-as évekbeli báljait haláltáncként megidéző első képben Morgenstern belekezd a *Lume*, *lume*-ba nincs megállás, hol az elektronikus zene támad rá a múltat védő üvegfalra, hol a videóinstalláció, illetve az előadónak gurul el a gyógyszere, így lehet például a *Cine iubește și lasă*-ból vad technó, modern tánc-koreográfiával. Feltehetjük a kérdést, mi végett a nagy cirkusz, mé' nem lehet azokat a szép dalokat rendesen elénekelni, oszt örülni nekik? A válasz ez esetben egyszerű: szervusz Európa, szervusz 21. század, itt vagyunk, nem félünk tőled.

Ugyanerre a napra vállalkoz egy másik előadást is. Mihai Măniuțiu dolgozta fel a tordai Aureliu Manea Színházban Jon Fosse norvég író 1999-ben íródott *A gitáros* (*Omul cu chitara*) című monológiáját Marius Bodochival, a Bukaresti Nemzeti Színház művészeivel. Az első benyomásom: Adrian Damian díszlete remek, tényleg olyan, mintha egy szakadt metrómegállóban lennénk. Aztán megkezdődik az előadás, amely bátor vállalat tesz, de belémtörök a bicskája. Monodramák esetében érdeklődéssel szemlélem,

hogy a színész miként terem kapcsolatot a nézővel, miként veszi észre, ez jellemzően mindig nehéz és kínos pillanat. Jelen esetben nyugodt szívvel kijelenthetjük, sehogy. Az egyébként remek Bodochi – ittás hajléktalantól sajnos realitásnak tűnő módon – végig magának beszél, csak fókuszálatlanul hajlandó felénk pillantani. Ez huszonöt percig rendkívül izgalmas, hiszen arra késztet, én próbáljak utána mászni, kapcsolatot teremteni, de aztán belebukok, feladom. Az a kocsonyás massa, ami a hajléktalan utcazenészt beborítja, végül elfedi az előadást is, érdektelenné válik, hiába csörren meg a telefon, vagy sétál át a színpadon egy fiú és egy lány meg-elevenedett emlékként. Persze, lehet ez volt a cél: nézőként is felépüljön bennem a közöny embertársam nyomorúsága iránt. Kérdés, tudok-e tanulni belőle.

A kegyelemosztás elmarad

Szeptember 23-án a bukaresti Metropolisz Ifjúsági Színház *Tartuffe*-jét néztem meg Victor Ioan Frunză rendezésében. Ha nem tudom előre, akkor is meg mertem volna esküdni rá: a díszlet szokás szerint Adriana Grand munkája. Az előadás után beszélgetve felmerült, milyen lenne egy Frunză előadás nélküle, de elképzelni sem érdemes. Szóval a tér egy újabb meggazdagodott, az is lehet, mai család nappalija, melyet naiv bűnbeesés történet, illetve egy egy-szarvút ábrázoló falfestmény ural. A

Pernelle asszony felütötte első jelenet kicsit unalmas, bár ebben is van ötlet, Damis végig egy klasszikus formájú vonalas telefonon beszél, miközben a nagy szidja, nem nehéz állandóan mobilozó mai fiatalembert képzelni a helyére. Később beindul az előadás, Tartuffe pedig egyértelműen telitalálat. Mindenkit agresszívan csókra ránt a derekára kötött feszülethez, egyébként többször is szexuális aktust idéző dobszólókat vág le egy deszkán, kalapáccsal. Nem hiszem, hogy egyházi találkozókon szívesen mutogatnák. A rendező külön érdeme, hogy pontosan megtalálta, hol engedje a színészeket túlhatjani egy-egy motívumot, a végletekig ki játszva a poént, és hol fogja szorossra a gyeplőt. Arról nem is beszélve, hogy a királyi kegyelemosztást (a Parti Nagy-féle verzióhoz hasonlóan) ügyesen lenyeste a darab végéről, minden úgy zajlik, ahogy Kelet-Európában szokott: Tartuffe büntetlenül mindent visz, a hiszékeny hülyék meg csomagolnak.

Ha színházi kritikus lennék – távol álljon tőlem – nem tehettem volna meg, amit a craiovai nemzeti teátrum Bocárdi László rendezte *Tótékjával* megengedtem magamnak: szünetben feladtam a harcot. Mentségemre szolgáljon, hogy nem számítottam 3 és fél órás előadásra, arra pedig ugye fel kell készülni. Másrészt, de ezt csak halkan jegyzem meg, Örkénnyel kapcsolatban konzervatív vagyok. A groteszkjét csak úgy tudom elfogad-

Jelenet a *Titanic Vals* előadásból

FOTÓ: MIHAELA MARIN

Szomorú, hogy 25 évvel a forradalom után még mindig fertőz az a tályog, amit okosabb társadalmak a rendszerváltás hevében azonnal kifakasztottak

ni, ahogy az *Arról, hogy mi a groteszk* című egypercesben leírta. Ha nem azt kapom, sértetten elvonulok, mint egy naftalinszagú, köszvényes dáma.

Párcsere és falfirka Szeptember 25-ét a házigazdák bemutatójára tartottam fenn. A magyar közönség számára sem ismeretlen (*Jelentek egy kivégzésből*), a Iosif Vulcan társulatnál házigazdának számító Theodor Cristian Popescu egy kortárs katalán szerző, Jordi Galceran *Cancun* című művét állította színpadra. A történet első ránézésre egyszerű: két, több mint húsz éve együtt nyaraló házaspár Mexikóba érkezik vakációra, és egyik este felmerül, mi lenne, ha párt cserélnének. A kifejezetten minőségi poénokat kijátszó cselekmény sokkal többről is beszél: a hosszú ideje monogám kapcsolatok, évtizedes barátságok felfejthetetlen titkait kutatja. Kellemes és tanulságos estét kínáló darab, mert mer egyéni és nem osztársadalmi sorskérdésekkel foglalkozni.

Gianina Cărbunariu viszont remekül vegyíti a kettőt és tőle megszokott módon nem sok helyet hagy a tréfának. A bukaresti Odeon színházban létrehozott *Tipografic Majuscul* (Nagybetűvel) című előadása Mugur Călinescu történetét dolgozza fel, aki 17 éves diákként 1981 szeptemberében éjszakánként rendszerellenes feliratokat firkált kék krétával, nagybetűvel a botoșani-i tanácskháza falára, ezért a Securitate

hónapokig zaklatta. Az incidens után két évvel leukémiát diagnosztizáltak a fiatalembernél, 1985-ben hunyt el, fiatal kora ellenére sem érthette meg a rendszerváltást. Cărbunariu nem először csinál dokumentarista színházat, ami rendkívül jól is áll neki. Először megijedek, amikor meglátok két kamerát a színpad két szélén, de az előadás izgalmasan használja az egyébként ma már klisé-csapdákat rejtő technikát. Arcok többszöröződnek, dialógusokat láthatunk több látószögéből egyszerre, és ami a legfontosabb, mind Călinescu ételt és szabadságot követelő feliratait, mind a titkosszolgálati jelentések elsza- badulnak a projektor segítségével a térben, hol a szereplőkre, hol a nézőkre vetülve, levakarhatatlanul. Egyrésről remek látni, hogy a román színház végre hozzá mer nyúl- ni ehhez a rendkívül fontos témához, miközben szomorú, hogy 25 évvel a forradalom után még mindig fertőz az a tályog, amit okosabb társadalmak a rendszerváltás hevében azonnal kifakasztottak.

Szöveges feladat Rövid feszítettűrámat két Alexandru Dabija rendezéssel zárom, de mindkettő él- vezetében komoly nyelvi akadályok zavarnak. A *Păi... despre ce vorbim noi aici, domnule?* a bukaresti ACT színház adaptációja Marin Preda híres *Moromeții* című regénye alapján. Itt rendezői bravúrról csak a színészve- zetés tekintetében beszélhetünk, már ha Marcel Iureșnek (Moromete) és George Mihăiță-nek (Cocoșilă) egy- általán szüksége van ilyesmire, vi- szont kellemetlen, hogy ebből – a dur- va tájszólás okán – alig értek valamit. A *Titanic Vals* esetében a szöveget jól értem, és a történet sem nehezen követhető, viszont a közbeszédből színpadra emelt magas fehangtól ha- mar sükítőfrászt kapok. Pedig az elő- adás remek lenne, már azért is meg- érdemel minden elismerést, ahogy a család meggazdagodását képes meg- jeleníteni egyetlen motívummal: a színpad középpontján elhelyezett ki- csiny kanapét hatalmas díványra cse- réli, amin az eddig békésen kucorgó szereplők – próbálkozzanak bármivel – szálnaknak és tájidegennek tűn- nek. Nem árt néha szembesülni vele, milyen az, amikor nagy ránk a kabát.

A mozizás novellái

Ha az egész estés filmeket regényként kezeljük, a rövidfilmek lehetnek a mozi novellái. A Mozimustra egy korábbi kiadásában már írtunk négy rövidfilmről, most két alkotást mutatunk be, hogy a kevesebb figyelmet kapó, az interneten ingyenesen elérhető műveknek is teret adjunk. KUSTÁN MAGYARI ATTILA írása.

Közelség: Aki nem lép egyszerre...

2013-ban jelent meg az amerikai rendező, Ryan Connolly harmadik kisfilmje, a *Közelség* (Proximity). A film mindössze tíz perces, és ingyenesen megtekinthető a YouTube-on, mostanáig négyszázezeren nézték meg.

Az első percekben éppen annyira nem tudjuk, mi történik, mint a főszereplők. Két, a harmincas éveiben járó, feketébe öltözött férfi egy erdő mellé szállít négy másikat, akiket koszos fehér ruhába öltöztettek. Miután kioldozzák a köteleiket, ketten elszaladnak, egyikük a földön marad, a negyedik pedig feláll. Ő veszi észre, hogy a lábára egy készüléket csatoltak, amelyen zöld, sárga és piros égőket látni. Ahogy két társa távolodik, úgy vált át zöldről sárgára, majd pirosra a készülék, egy idő után pedig látni, ahogy – már az erdőben szaladva – felrobban.

A főhős rájön, hogy élete a társa és közte levő távolságtól függ, ezért felkapja a másik férfit, és beszalad vele az erdőbe. Egy idő után megáll, kiszabadítja társát, aki azonban nem érti a magyarázatait, és szaladni kezd.

A történet összes részletét kár volna lelőni, hiszen tíz perc alatt ke-

Connected –
összekapcsol
a levegő

**Mivel sem
a világ, sem
a szereplők
személyes
dolgai nem
fontosak,
csak arra
kell figyel-
nünk, miként
cselekszik
a nagybetűs
Ember**

Proximity – tíz
perc dráma, erős
csattanóval

vés cselekmény történik. Megtudjuk, hogy próbál szabadulni a főhős, mi történik vele, miután fogvatartóitól már nem kell tartania. A csattanó erős, a film vége után elidőzünk még kissé a képernyő előtt, hogy a tömörített üzenetet megpróbáljuk kibontani.

Összekapcsolva: Két ember, egy lehetőség

Két rendező, Jens Raunkjær Christensen & Jonas Drotner Mouritsen 2009-es filmje, az *Összekapcsolva* (Connected) az előbb ismertetett alkotáshoz hasonlít. Ez is novellaszerű: az előzményeket csak szőrmentén ismerteti, sem felvezetővel, sem hosszas bevezetéssel nem magyarázza el, kiket látunk és milyen világban.

Azt rögtön érezni, hogy egy poszt-apokaliptikus környezetbe csöppentünk, de mivel sem a világ, sem a szereplők személyes dolgai nem fontosak, csak arra kell figyel-nünk, miként cselekszik a nagybetűs Ember egy adott szituációban.

A lepusztult világban mérgező a levegő, az emberek oxigénpalackkal róják a pusztákat. Két szereplő bukkan fel, akik egymáshoz kötve haladnak, fejükön számláló mutatja, mennyi van még hátra. Miután egyikük elesik, a kettejüket összekapcsoló kábel kissé elhajlik, és szinte megfullad, de végül rendeződik a helyzet.

Felbukkan egy harmadik szereplő, akinek, látjuk, alig van már levegője, így nyilvánvalóan rájuk akar támadni. Amikor szembesülnek vele, az elől haladó – hogy társától elszakadva könnyen meg tudjon vinni az ellenséggel –, kihúzza a maga kábelét, fogyó levegője utolsó erejével igyekszik legyőzni a másikat.

A továbbiakban, ha nem is meglepő, de tanulságos fordulattal végződik a történet. A film pedig teljesítette, amit egy hétperces műtől elvárhatunk: lecupaszított, kontextusától jóformán megfosztott, és könnyen megfosztható esetet tárt elénk, amelyet megismerve csak gyarapodhatunk.

TEATRUL MAGHIAR DE STAT
CSIKY GERGELY
ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ
TIMIȘOARA | TEMESVÁR

Str. Alba Iulia, nr. 2 | 300077 Timișoara, România | Tel.: 0256-434.814
Fax: 0256-494.029 | Mobil: 0740-143.545 | office@tm-t.ro | www.tm-t.ro

A jegyiroda nyitvatartása:
Munka napokon: 10:00 óra között
és 1 óráig minden előadás előtt
Tel.: 0256 430 404
Mobil: 0752 111 803
E-mail: ticket@tm-t.ro

Programul agenției de bilete:
Luni-Vineri: 10:00 - 19:00
Sâmba și duminică: 10:00 - 18:00
Tel.: 0256 430 404
Mobil: 0752 111 803
E-mail: bilet@tm-t.ro

Bilete
ONLINE
jegyvásárlás:
biletmaster.ro

2014 / 2015

OKTÓBER

OCTOMBRIE

09 CSÜTÖRTÖK JOI 17:00	BEMUTATÓ PREMIERĂ Stúdió Terem Sala Studio	Gimesi Dóra - Fekete Ádám: CSOMÓTÜNDÉR / NODITZA R.: Bereczki Csilla
10 PÉNTEK VINERI 10:00, 12:00	Stúdió Terem Sala Studio	Gimesi Dóra - Fekete Ádám: CSOMÓTÜNDÉR / NODITZA R.: Bereczki Csilla
12 VASÁRNAP DUMINICĂ 19:00	Stúdió Terem Sala Studio	după Nick Hornby nyomán: FENT A MÉLYBEN SUS ÎN ADÂNCURI R.: Kedves Emőke
14 KEDDŐ MARTI 19:00	Stúdió Terem Sala Studio	Martin McDonagh: LEENANE SZÉPE REGINA FRUMUSEȚII DIN LEENANE R.: Upor László
16 CSÜTÖRTÖK JOI 19:00	Nagyterem Sala Mare	Pintér Béla - Darvas Benedek: PARASZTOPERA OPERĂ ȚĂRĂNEASCĂ R.: Szikszai Rémusz
19 VASÁRNAP DUMINICĂ 19:00	Stúdió Terem Sala Studio	Elżbieta Chowaniec: GARDÉNIA / GARDENIA R.: Koltai M. Gábor
22 SZERDA MIERCURI 21:00	Csikszereda 7. IFESZT - Interetnikai Színházi Fesztivál Miercurea Ciuc Festival Interetnic de Teatru, ediția a 7-a	Elżbieta Chowaniec: GARDÉNIA / GARDENIA R.: Koltai M. Gábor
24 PÉNTEK VINERI 19:00	Stúdió Terem Sala Studio	PFLEGEFALL A brassói DOU BASTET vendégjátéka / Spectacol al trupei DOU BASTET din Brașov német nyelvű előadás román nyelvű fordítással spectacol în limba germană, cu traducere în limba română
25 SZOMBAT SÂMBĂTĂ 19:00	Nagyterem Sala Mare	Wajdi Mouawad: FUTÓTŰZ / INCENDII R.: Radu-Alexandru Nica
28 KEDDŐ MARTI 19:00	Stúdió Terem Sala Studio	EDITH PIAF ET AGNES spectacol fără traducere în limba română un spectacol de Gajai Ágnes egyéni előadása a nagyváradi Szigligeti Színház vendégjátéka / Teatrul Szigligeti din Oradea (spectacol invitat)
30 CSÜTÖRTÖK JOI 19:00	Stúdió Terem Sala Studio	7/7 spectacol de teatru-dans cu Baczó Tünde táncszínházi előadása R.: Baczó Tünde

erdelyiriport.ro

Új arculat, önálló tartalmakkal Naponta friss hírkommentek

erdelyi
riport

Szabad sajtó Erdélyből,
nem csak erdélyieknek

LAPZÁRTA | POLITIKA | GAZDASÁG | RIPORT | INTERJÚ | TÁRSADALOM | KULTÚRA | THÁLIA | PUBLICISZTIKA | PORTRÉ | ARCHIVUM | GALÉRIA

Sajnos vagy nem, manapság egy irodalomtudományi konferencia nem ugorja át automatikusan a média ingerküszöbét, és a nyilvánosság sem döntet kap, hogy betorjon az ülésekre új idők új dalaival. Pedig a József Attila Társaság és a Partiumi Keresztény Egyetem Ady Endre, Juhász Gyula és József Attila A Holnap városában című rendezvénye tartogatott irodalmi és egyéb érdekességeket is. **Tasnádi-Sáhy Péter** írása.

Kultúra

TOVÁBB

„Ponta győzelmében érdekelt Bănescu”

Tráian Bănescunak az az érdeke, hogy ne Klaus Iohannis, hanem Victor Ponta nyerje meg az elnökválasztást – véli **CRISTIAN PĂRĂULESCU**, a Pro Democratia Egyesület elnöke. A politológust Cseke Péter Tamás az RMDSZ autonómiastruktúrájáról is kérdezte.

Politika

TOVÁBB

Több mint tankönyvkósz

Hiába az ígéretek, nem kaptak új tankönyveket a hazai iskolák első és második osztályos diákjai, idén is kudarcot vallott a tankönyvellátás. A fennakadás nem csak a pályázati rendszer hibáival szembeesik, hanem azzal is, hogy a közoktatási reform

Hír plusz komment

„Vadat és halat”

Tamás Sándor, Kovászna Megye Tanácsának elnöke a Székelyföld természeti értékeinek népszerűsítéséért, hírnevének öregbítéséért, a vadászati kultúra megőrzéséért és ápolásáért, a vad és élőhelye védelméért kifejtett munkája elismeréseként a Venator Terrae Siculorum Vadászdemrend gyémánt fokozatát adományozza Semjén Zsolt nemzetpolitikáért felelős miniszterelnök-helyettesnek a IV. Székelyföldi vadászatalálkozóon a Kovászna megyei Arkoson 2014. október 4-én. (MTI)

T.S.P.: Ilyen rangos elismerés mellé alsó hangon fehér ló is járna...

SZ.L.: Például úgy védte a vadat, hogy a védett madarak vadászhatóságáért lobbizott. Hogy a rigófutty ne idegesítse a medvéket.

Vezércikk

Sokismerősös egyenlet

„Hogy is várhatnánk el az ország többségi lakóitól, hogy egy magyar jelöltre szavazzanak, bármennyire is hiszük mi alkalmasnak, amikor a sajátjaik közül sem képesek kiemelni bölcs, elhivatott, tehetséges vezetőt küldeni végre a Cotroceni palotába?” **Szűcs László** vezércikke.

Ajánló

Erdélyi Riport 38./2014

erdelyiriport.ro

Szabad sajtó Erdélyből, nem csak erdélyieknek